

SISUKORD

A. Sissejuhatus	2
1. Programm „Vanematest eraldatud lapsed Euroopas” (SCEP)	2
2. Mõiste	2
3. Hea tava akt	3
4. Viidetes kasutatud lühendid	3
B. Olulisimad põhimõtted	7
B 1. Lapse huvid	7
B 2. Mittediskrimineerimine	7
B 3. Osalemisõigus	8
B 4. Kultuurilise identiteedi austamine	8
B 5. Tõlkimine	9
B 6. Konfidentsiaalsus	9
B 7. Teave	10
B 8. Organisatsioonidevaheline koostöö	10
B 9. Töötajate koolitus	10
B 10. Kestvus	11
B 11. Õigeaegsus	11
C. Hea tava	12
C 1. Pääsemine riigi territooriumile	12
C 2. Inimkaubanduse lapsohvrid	13
C 3. Vanematest eraldatud laps-ümberasujad	14
C 4. Identifitseerimine	15
C 5. Perekonna otsimine ja perega kontakteerumine	15
C 6. Eestkostja või nõustaja määramine	16
C 7. Registreerimine ja dokumenteerimine	17
C 8. Vanuse hindamine	18
C 9. Kinnipidamiskeeld	18
C 10. Osalemisõigus	19
C 11. Ajutine hooldamine – tervishoid, haridus, kutseõpe	20
C 11.1 Ajutine hooldamine	20
C 11.2 Tervishoid	21
C 11.3 Haridus, keel ja kutseõpe	22
C 12. Varjupaiga andmise või pagulaseks tunnistamine menetlus	24
C 12.1 Menetluslikud miinimumtagatised	25
C 12.2 Lapse taotluse kohta otsuse tegemise kriteeriumid	26
C 13. Püsivad või pikaajalised lahendused	28
C 13.1 Vastuvõtjariiki/varjupaigariiki jäämine	28
C 13.2 Perekonna taasühendamise	28
C 13.3 Integratsioon	29
C 13.4 Lapsendamine	30
C 13.5 Identiteet ja kodakondsus	30
C 13.6 Tagasipöördumine päritoluriiki	31
I lisa, Sotsiaalne taust	33
II lisa, Rahvusvaheline ja piirkondlik õigus, poliitika ja suunised	34
III lisa, Viited	37

A. SISSEJUHATUS

1. Programm „Vanematest eraldatud lapsed Euroopas” (SCEP)

Programm „Vanematest eraldatud lapsed Euroopas” on rahvusvahelise alliansi „Päästke lapsed” ja ÜRO Pagulaste Ülemkomissari ühisalgatus. Programm põhineb kõnealuse kahe organisatsiooni teineteist täiendavatel mandaatidel ja pädevusvaldkondadel.

ÜRO Pagulaste Ülemkomissar vastutab lapspagulaste ja lastest varjupaigataotlejate kaitse tagamise eest. Rahvusvaheline allianss „Päästke lapsed” jälgib, et kõigi laste õigused täielikult realiseeritaks.

Programmi eesmärgiks on Euroopasse tulnud või Euroopat läbivate vanematest eraldatud laste õiguste ja parimate huvide teostamine, luues selleks ühise poliitika ning järgides head tava nii siseriiklikul kui ka Euroopa tasandil. Selle protsessi osana arendatakse programmi raames partnerlussuhteid vanematest eraldatud lastega töötavate organisatsioonidega Euroopa riikides.

2. Mõiste

„Vanematest eraldatud lapsed” on alla 18 aasta vanused lapsed, kes viibivad väljaspool oma päritoluriiki ning on eraldatud mõlemast vanemast või varasemast seaduspärasest / tavakohasest peamisest hooldajast. Mõned lapsed on täiesti üksi, samas kui teised, kes on samuti SCEPi tähelepanu all, võivad elada koos kaugemate sugulastega. Kõik sellised lapsed on vanematest eraldatud lapsed ja neil on õigus saada rahvusvahelist kaitset mitmete rahvusvaheliste ning siseriiklike instrumentide abil. Vanematest eraldatud lapsed võivad taotleda varjupaika, sest kardavad tagakiusamist või ei saa vajalikku kaitset nende koduriigis toimuvate inimõiguste rikkumiste, relvakonflikti või rahunõude tõttu. Nad võivad olla seksuaalsele või muule ekspluateerimisele suunatud inimkaubanduse ohvrid või olla tulnud Euroopasse, põgeneses vaesuse rasketest tingimustest. (CRC artiklid 1 ja 22; 1996. aasta Haagi lastekaitse konventsiooni artikkel 6; ÜRO Pagulaste Ülemkomissari suuniste lõige 3.1; Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu lapspõgenikke käsitleva seisukoha lõiked 8 ja 11; saatjata alaealisi käsitleva EL resolutsiooni artikkel 1 lõige 1; naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokollid artikkelid 2a ja 3d; välismaalaste ebaseaduslikku üle maa-, õhu- või merepiiri toimetamist tõkestava protokollid artikkelid 14 ja 19).

Programm „Vanematest eraldatud lapsed Euroopas” kasutab sõna „saatjata” asemel väljendit „vanematest eraldatud”, sest see määratleb paremini selliste laste põhilise probleemi. Nimelt asjaolu, et nad on oma vanemate või seadusjärgse eestkostja hooldamiseta ja kaitseta ning selline eraldatus toob neile kaasa sotsiaalseid ja psühholoogilisi kannatusi. Kuigi mõned vanematest eraldatud lapsed näivad olevat „saatjaga”, kui nad saavad Euroopasse, ei ole saatvad täiskasvanud alati võimelised või sobilikud võtma endale nende laste hooldamise kohustust.

Rahvusvaheline kaitse on vajalik, sest vanematest eraldatud lapsed on lahkunud oma kodukogukonnast ja riigist ning reisinud Euroopasse või läbi Euroopa. Nende olukorra lahendamine vajab tõenäoliselt tähelepanu nii nende päritolu- kui ka asukohariigis.

Rahvusvahelise õiguse, siseriiklike õigusaktide ning inimõiguste standarditega kooskõlas olevad kaitsemeetmed on seetõttu hädavajalikud.

Programmil „Vanematest eraldatud lapsed Euroopas” on käesoleval ajal partnerid järgmistes Euroopa riikides: Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Holland, Horvaatia, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Leedu, Luksemburg, Läti, Norra, Poola, Portugal, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi Vabariik, Ungari ja Ühendkuningriik.

3. Hea tava akt

Akti eesmärgiks on üheselt selgitada Euroopas asuvate vanematest eraldatud laste õiguste edendamist ja kaitset tagavate meetmete rakendamiseks vajalikku poliitikat ja praktikat. Akt lähtub peamiselt ÜRO lapse õiguste konventsiooni (CRC) ja kahe järgmise dokumendi põhimõtetest: ÜRO Pagulaste Ülemkomissari (UNHCR) 1997. aasta veebruari suunised varjupaika taotlevate saatjateta laste käsitlemise poliitika ja menetluste kohta, edaspidi UNHCR suunised, ja Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu 1996. aasta novembri seisukoht lapsõiguste kohta, edaspidi ECRE seisukoht lapsõiguste kohta.

Kogu aktis viidatakse korduvalt asjaomastele rahvusvahelistele ja siseriiklikele õigusaktidele, poliitikale ja suunistele. Kõnealuste viidete täielik loend on II lisas.

Käesolev dokument on SCEPi hea tava akti kolmas väljaanne. Tuleks rõhutada, et see on n.ö elav dokument, mis kajastab inimõiguste ja eelkõige vanematest eraldatud laste õiguste kaitse dünaamilist edenemist. Hea tava akt ei ole standardite ja hea praktika ammendav loetelu, vaid pigem raamistik, millele on tulevikus võimalik tegevustes ja laste kaitse tagamisel tugineda.

Sellega seoses vajavad paljud tänapäeval olulised teemad hea tava akti tulevastes väljaannetes otsesemat ja põhjalikumat käsitlemist. Nende mureküsimumuste seas on: lapssõdurite õiguste kaitse, inimkaubanduse lapsohvrите kaitse ja kõigi vanematest eraldatud laste sotsiaal-majanduslike õiguste, sealhulgas kutseõppele ja töövõimalustele juurdepääsu edendamine.

Soovitame Teil külastada meie veebilehte, et leida nende teemade ja vanematest eraldatud laste õiguste kaitse kohta rohkem materjali. Samuti ootame Teie tagasisidet ja kommentaare hea tava akti kohta, mis aitaks täiustada akti ning muuta efektiivsemaks meie ühiseid jõupingutusi kõnealuses valdkonnas.

4. Viidetes kasutatud lühendid

1951. aasta pagulasseisundi konventsioon	ÜRO 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon
CAT	Piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastane 1984. aasta konventsioon
CDE	1960. aasta konventsioon diskrimineerimise vastu hariduses

CEDAW	1979. aasta konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta
CERD	1965. aasta rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta
CRC	ÜRO 1989. aasta lapse õiguste konventsioon
CRC 1. protokoll	Lapse õiguste konventsiooni (CRC) 2000. aasta fakultatiivprotokoll laste müümise, lapsprostituutsiooni ja lapsporno kohta
CRC 2. protokoll	Lapse õiguste konventsiooni (CRC) 2000. aasta fakultatiivprotokoll laste kaasamise kohta relvakonfliktidesse
CRS	Kodakondsusetuse vähendamise 1961. aasta konventsioon
Dublin II	EL Nõukogu määrus (EÜ) nr 343/2003, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest
Ebaseaduslikku üle piiri toimetamist käsitlev protokoll	Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav maa-, mere- ja õhuteed pidi üle riigipiiri välismaalase ebaseaduslikku toimetamist tõkestav 2000. aasta protokoll
ECHR	Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse Euroopa 1950. aasta konventsioon
ECRE seisukoht integratsiooni kohta	Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu 2002. aasta detsembri seisukoht põgenike integratsiooni kohta Euroopas
ECRE seisukoht lapspõgenike kohta	Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu 1996. aasta seisukoht lapspõgenike kohta
EL direktiiv (perekond)	Nõukogu direktiiv 2003/86/EÜ perekonna taasühinemisõiguse kohta
EL direktiiv (vastuvõtmine)	Nõukogu direktiiv 2003/9/EÜ, millega sätestatakse miinimumnõuded varjupaigataotlejate vastuvõtmisele
EL resolutsioon	EL 1997. aasta resolutsioon saatjata alaealiste kohta, kes on kolmanda riigi kodanikud
EL resolutsioon miinimumtagatiste kohta	EL Nõukogu 1995. aasta resolutsioon varjupaigamenetluste miinimumtagatiste kohta

EN	Euroopa Nõukogu
EN Ministrite Komitee 1991. a soovitus	EN Ministrite Komitee soovitus nr (91) 11, mis käsitleb laste ja noorte täiskasvanute seksuaalset eksploateerimist, pornograafiat ja prostitutsiooni ning nendega kaubitsemist
EN Ministrite Komitee 2000. a soovitus	EN Ministrite Komitee soovitus nr (2000) 11 seksuaalsele eksploateerimisele suunatud inimkaubanduse vastase võitluse kohta
EN soovitus ametnike koolituse kohta	Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitus 1309 (1996) varjupaigataotlejaid piiripunktides vastuvõtvate ametiisikute koolituse kohta
EN soovitus lennujaamade kohta	Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitus 1475 (2000), mis käsitleb varjupaigataotlejate saabumist Euroopa lennujaamadesse
EN soovitus noorte ümberasujate kohta	Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitus 1596 (2003). Noorte ümberasujate olukord Euroopas
EN soovitus väljasaatmise kohta	Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitus nr 1547 (2000) inimõigustele vastavate ning turvalisust ja inimväarikust järgides teostatavate väljasaatmismenetluste kohta
Haagi 1993. aasta konventsioon	Lastekaitse ja riikidevahelise lapsendamisega seotud koostöö 1993. aasta Haagi konventsioon
Haagi 1996. aasta konventsioon	Vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitlev 1996. aasta Haagi konventsioon
ICCPR	Kodaniku- ja poliitiliste õiguste 1966. aasta rahvusvaheline pakt
ICESCR	Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste 1966. aasta rahvusvaheline pakt
ICRMW	Kõigi võõrtöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse 1990. aasta rahvusvaheline konventsioon
ILO C182	ILO 1999. aasta lapsele sobimatu töö ja muu talle sobimatu tegevuse viivitamatu keelustamise konventsioon, ILO C182
Inimkaubandust käsitlev protokoll	Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise 2000. aasta protokoll

Hea tava akt 2004

ISS	Rahvusvaheline Sotsiaalteenistus
OSCE	OSCE ministrite nõupidamisel Maastrichtis 2003 vastu võetud inimkaubanduse vastase võitluse tegevuskava
RSICC	Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma 1998. aasta statuut
UDHR	1948. aasta inimõiguste ülddeklaratsioon
UNHCHR	ÜRO Inimõiguste Ülemkomissar
UNHCR	ÜRO Pagulaste Ülemkomissar
UNHCR käsiraamat	UNHCR 1992. aasta käsiraamat pagulasseisundi tuvastamise menetluste ja kriteeriumide kohta
UNHCR suunised	UNHCR 1997. aasta suunised varjupaika taotlevate saatjata laste käsitlemise poliitika ja menetluste kohta
UNHCR-AP	UNHCR 2002. aasta kaitse tegevuskava
ÜRO inimõigusi ja inimkaubandust käsitlevad suunised	UNHCHR 20. mai 2002. aasta soovituslikud põhimõtted ja suunised inimõiguste ja inimkaubanduse kohta E/2002/68/1. lisa

B. PÕHIPRINTSIIBID

Need on hea tava akti põhimõtted, mida tuleks silmas pidada vanematest eraldatud laste eest hoolitsemise ja nende abistamise kõigil etappidel.

** Palun pidada silmas, et enamikule viidetele on nende esmaesinemisel lisatud tekst, mis kujutab endast üksnes asjaomase artikli või lõike välja- või kokkuvõtet. Muudel juhtudel on tekst või viide sellele III lisas väljaande lõpus, kuhu viited on koondatud. Isikud, kes soovivad seadusesätteid või poliitikapõhimõtteid kasutada vanematest eraldatud laste õiguste kaitsmiseks, peaksid tutvuma kõnealuste materjalide täistekstidega. **

1. Lapse huvid

Laste huvid tuleb kõigis lastesse puutuvates toimingutes esikohale seada.

- * CRC, artikkel 3 lõige 1: Kõigis lastesse puutuvates toimingutes... tuleb laste huvid esikohale seada.
- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 4
- * ICCPR, artikkel 24 lõige 1: Igal lapsel on õigus, ilma mis tahes diskrimineerimiseta, saada oma perekonnalt, ühiskonnalt ja riigilt kaitset, mis on talle kui alaealise vajalik.
- * ICESCR, artikkel 10 lõige 3: Spetsiaalseid kaitsemeetmeid tuleb laste kasuks rakendada ilma diskrimineerimiseta.
- * UNHCR suunised, lõige 1.5
- * UNHCR käsiraamat, lõige 14

2. Mittediskrimineerimine

Vanematest eraldatud lastel on õigus samasugusele kohtlemisele ja neil peavad olema samad õigused kui lastel, kes on riigi kodanikud või elavad riigis alaliselt. Neid tuleb esmajoones ja eelkõige kohelda lastena. Kõik kaalutlused, mis on seotud nende sisserändajaseisundiga, peaksid olema teisejärgulised.

- * CEDAW: kõnealune konventsioon sätestab meetmed naiste ja tüdrukute diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimiseks.
- * CERD
- * CRC, artikkel 2 kohaselt kehtivad konventsioonis sätestatud õigused kõigile lastele ilma igasuguse diskrimineerimiseta, sõltumata lapse või tema vanema või seadusliku hooldaja rassist, nahavärvist, soost, keelest, usust, vaatamata tema poliitilistele või muudele seisukohtadele, kodakondsusele, etnilisele või sotsiaalsele päritolule, varanduslikule seisundile, puudele või sünnipärale või muudele tingimustele.
- * CRC, artikkel 22 lõige 1: Vanematest eraldatud lapspagulastel ja varjupaika taotlevatel lastel on õigus saada kaitset ja abi, et neil oleks võimalik teostada oma õigusi vastavalt CRCle ja muudele rahvusvahelistele inimõigusi või humanitaarküsimusi käsitlevatele õigusaktidele, milles riigid on osapoolteks.

- * Ebaseaduslikku üle piiri toimetamist käsitlev protokoll, artikkel 19 lõige 2: Meetmeid tõlgendatakse ja rakendatakse viisil, mis välistab isiku diskrimineerimise selle alusel, et ta on kõnealuse protokollis artiklis 6 nimetatud tegevuse ohver.
- * ECHR, artikkel 14: Konventsioonis sätestatud õiguste ja vabaduste kasutamine tagatakse ilma mingi diskrimineerimiseta selliste tunnuste alusel nagu sugu, rass, nahavärvus, keel, usutunnistus, poliitilised või muud veendumused, rahvuslik või sotsiaalne päritolu, rahvusvähemusse kuuluvus, varanduslik, sünni- või muu seisund.
- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 5-7
- * ICCPR, artikkel 24 lõige 1
- * ICESCR, artikkel 10 lõige 3
- * ICRMW, artikkel 18 lõige 1: Võõrtöötajad ja nende pereliikmed on kohtute ees võrdsed riigi kodanikega.
- * Inimkaubandust käsitleva protokollis artikkel 14 lõige 2: Meetmeid tõlgendatakse ja rakendatakse viisil, mis välistab isiku diskrimineerimise selle alusel, et ta on inimkaubanduse ohver.

3. Osalemisõigus

Vanematest eraldatud lapsi mõjutavaid otsuseid tehes tuleb alati välja selgitada ning arvesse võtta laste arvamused ja soovid. Tuleb kehtestada meetmed, mis hõlbustavad laste osalemist vastavalt nende eale ja küpsusele.

- * CRC, artikkel 12: Lapsele peab olema tagatud võimalus saada ära kuulatud kõigis teda puudutavates menetlustes ning lapse arvamus tuleb arvesse võtta vastavalt tema eale ja küpsusele.
- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 25 ja 26
- * UNHCR-AP, III osa, eesmärk 6 lõige 2: Riigid, ÜRO Pagulaste Ülemkomissar ja partnerid peavad kehtestama meetmed, mis tagavad, et lapspagulased osalevad võrdväärsetel alustel nii otsuste tegemisel pagulaselu kõigis valdkondades kui ka selliste otsuste rakendamisel.
- * UNHCR suunised, lõiked 5.14-5.15
- * UNHCR käsiraamat, lõige 41

4. Kultuurilise identiteedi austamine

Eluliselt tähtis on, et vanematest eraldatud lapsed saaksid säilitada emakeeleoskuse ja sidemed oma kultuuri ja usuga. Pakutavad lastehoiu- ja tervishoiuteenused ning haridus peavad arvestama nende kultuurilisi vajadusi. Tuleb hoolt kanda selle eest, et ei kinnistuks lapsi kahjustavad ja neid diskrimineerivad kultuuritavad. Kultuuri ja keele säilitamine on samuti oluline juhuks, kui laps peaks kodukohariiki tagasi pöörduma.

- * CRC, artikkel 8: Lastel on õigus säilitada või taastada oma identiteedi peamised elemendid.
- * CRC, artikkel 24: Lastel on õigus võimalikult heale tervisele ning ravivahenditele ja tervise taastamisele.
- * CRC, artikkel 30: Etnilistesse, usu- või keelevähemustesse kuuluvatel lastel on õigus saada osa oma kultuurist, tunnustada ja viljeleda oma usku ning kasutada oma keelt.

- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 39
- * ICCPR, artikkel 27: Riikides, kus on olemas etnilised, usu- või keelevähemused, ei võeta sellistesse vähemustesse kuuluvatelt isikutelt ära õigust tunnistada oma usku ja täita selle rituaale ning kasutada oma keelt.
- * ICRMW, artikkel 12 lõige 1: Võõrtöötajatel ja nende pereliikmetel on õigus mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadusele.
- * ICRMW, artikkel 31: Riigid tagavad austuse võõrtöötajate ja nende pereliikmete kultuurilise identiteedi suhtes ega takista neid pidamast kultuurilist ühendust oma päritoluriigiga.

5. Tõlkimine

Vanematest eraldatud lastele tuleb mistahes küsitlemisel, neile vajalike teenuste osutamisel või kohtumenetluses, tagada asjakohase väljaõppega tõlk, kes räägib keelt, mida eelistab kasutada laps.

- * CRC, artikkel 12
- * CRC, artikkel 13: Lastel on õigus sõnavabadusele ning õigus taotleda, saada ja edastada teavet.
- * ICCPR, artikkel 19: Igal inimesel on õigus takistamatult oma veendumustest kinni pidada. Igal inimesel on õigus sõnavabadusele.
- * UNHCR suunised, lõige 5.13

6. Konfidentsiaalsus

Tuleb hoolt kanda, et vanematest eraldatud lapse kohta ei avaldata teavet, mis võiks ohustada lapse pereliikmeid tema kodukohariigis. Enne tundliku teabe avaldamist teistele organisatsioonidele või üksikisikutele tuleb vanematest eraldatud lapselt küsida luba lapse eale kohasel viisil. Teavet tohib kasutada üksnes eesmärkidel, milleks see anti.

- * CRC, artikkel 16: Lastel on õigus kaitsele meelevaldse või ebaseadusliku sekkumise vastu nende eraellu, perekonna- ja kodusesse ellu ning kirjavahetusse.
- * ECHR, artikkel 8: Igal inimesel on õigus era- ja perekonnaelu, kodu ja kirjavahetuse puutumatussele.
- * EL resolutsioon, artikkel 3 lõige 1: Teavet alaealise isiku ja olukorra kohta on võimalik saada mitmesugusel viisil, eelkõige asjakohase küsitluse abil, mis tuleb läbi viia niipea kui võimalik ning tema eaga arvestaval viisil. Teabe taotlemisel, vastuvõtmisel ja saadud teabe edastamisel ja säilitamisel tuleb rakendada erilist hoolt ja konfidentsiaalsust, et kaitsta nii alaealist kui ka tema pereliikmeid.
- * ICCPR, artikkel 17: Kellegi isiklikku, perekonna- või kodusesse ellu ega kirjavahetusse ei tohi meelevaldselt või ebaseaduslikult vahele segada, kellegi au ja väärrikust ei tohi ebaseaduslikult rünnata.
- * ICRMW, artikkel 14: Ühegi võõrtöölise ega tema pereliikme suhtes ei tohi rakendada meelevaldset või ebaseaduslikku sekkumist tema eraellu, perekonna- või kodusesse ellu, kirjavahetusse või muusse suhtlusse.
- * UNHCR suunised, lõiked 5.14 ja 5.17

7. Teave

Vanematest eraldatud lastele tuleb võimaldada juurdepääs teabele, näiteks teabele nende õiguste, kättesaadavate teenuste, varjupaigataotluse menetluse, perekonna otsimise ning nende päritoluriigis valitseva olukorra kohta.

- * CRC, artikkel 13
- * CRC, artikkel 17: Riigid tagavad, et lastel on juurdepääs teabele erinevatest rahvusvahelistest ja siseriiklikest allikatest.
- * CRC, artikkel 22 lõige 2: Riigid teevad perekonna otsimise meetmete raames koostööd ÜRO või muude valitsusvaheliste või valitsusväliste organisatsioonidega, nagu nad seda asjakohaseks peavad.
- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 31
- * ICRMW, artikkel 33(1)(b): Võõrtöötajatel ja nende pereliikmetel on õigus saada teavet vastuvõtutingimuste ning oma õiguste ja kohustuste kohta.

8. Organisatsioonidevaheline koostöö

Vanematest eraldatud lastele teenuste osutamisse kaasatud organisatsioonid, riigiasutused ja spetsialistid peavad tegema koostööd selliste laste heaolu ja õiguste edendamise ja kaitse tagamiseks. Vanematest eraldatud laste integreeritud vajaduste rahuldamiseks tuleb rakendada terviklikku lähenemist.

- * CRC, artikkel 22 lõige 2
- * EL resolutsioon, artikkel 5 lõiked 3c ja d: Ametivõimud peavad alaealise tagasipöördumist silmas pidades tegema koostööd rahvusvaheliste organisatsioonidega nagu UNHCR või UNICEF ja vajadusel valitsusväliste organisatsioonidega, et tagada vastuvõtu- ja hooldusasutuste kättesaadavus riigis, kellele alaealine üle antakse.
- * UNHCR suunised, lõige 12

9. Töötajate koolitus

Töötajad, kes tegelevad vanematest eraldatud lastega, peavad saama asjakohase väljaõppe selliste laste vajaduste ja õiguste kohta. Migratsiooni- või piirivalveametnikud peavad saama koolitust lapsesõbraliku küsitluse läbiviimise kohta.

- * CRC, artikkel 3 lõige 3: Riigid tagavad, et lastekaitse- ja lasteasutused või -teenistused vastavad kehtestatud nõuetele, muu hulgas nende töötajaskonna sobivuse ja pädeva järelevalve osas.
- * EL direktiiv (vastuvõtmine), artikkel 19 lõige 4: Saatjata alaealistega töötavad isikud on saanud või saavad asjakohast koolitust selliste alaealiste vajaduste kohta ning nad on mis tahes teabe puhul, mida nad oma töö käigus saavad, kohustatud järgima siseriiklikus õiguses määratletud konfidentsiaalsuse põhimõtet.

* EL resolutsioon, artikkel 4 lõige 5: Küsitluse peavad läbi viima selleks vajalikku kogemust või väljaõpet omavad ametnikud. Saatjata alaealisi varjupaigataotlejaid küsitlevate ametnike asjakohase koolituse olulisusele tuleb pöörata piisavat tähelepanu.

* EN soovitus ametnike koolituse kohta, lõiked 3 ja 4.

* UNHCR suunised, lõige 11

10. Kestvus

Vanematest eraldatud lapsi puudutavate otsuste tegemisel tuleb lähtuda lapse huvidest ja heaolust pikaajalises perspektiivis.

* CRC, artikkel 3 lõige 1

* CRC, artikkel 22 lõige 1

* CRC, artikkel 22 lõige 2

* EL resolutsioon, artikkel 5: Kui alaealisel ei võimaldata pikendada oma viibimisaega riigis, võib asjaomane liikmesriik alaealise tagasi saata tema päritoluriiki või kolmandasse riiki, mis on tema vastuvõtmiseks valmis, ainult juhul, kui sinna saabumisel on olemas juurdepääs asjakohastele vastuvõtu- ja hooldusasutustele.

* UNHCR suunised, lõige 9

* UNHCR käsiraamat, lõige 214

11. Õigeaegsus

Kõik vanematest eraldatud lapsega seotud otsused tuleb teha võimalikult kiiresti, arvestades lapse orienteerumist ajas.

* CRC, artikkel 3 lõige 1

* UNHCR suunised, lõiked 8.1 ja 8.5

C. HEA TAVA

Alljärgnevas jaotises sätestatakse hea tava vanematest eraldatud lapse suhtes alates saabumise hetkest kuni lapse tuleviku suhtes pikaajalise mõjuga otsuse tegemiseni.

1. Sissepääs riigi territooriumile

Vanematest eraldatud, kaitset otsival lapsel ei tohi kunagi keelata riiki siseneda ega teda piiriületuspunkti tagasi saata. Teda ei tohi kinni pidada sisserände tõkestamise eesmärgil. Samuti ei tohi migratsiooniametnikud korraldada talle piiriületuspunkti üksikasjalikku küsitlust (vt lõige C.6).

- * 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon:
artikkel 31: Riigid ei karista riiki ebaseaduslikult sisenevaid või seal ebaseaduslikult viibivaid isikuid, kui nad saabuvad territooriumilt, kus nad on olnud tagakiusamise ohvriks, nagu on osutatud artiklis 1.
artikkel 33: Riigid ei saada pagulast tagasi riiki, kus tema elu või vabadus on ohus, nagu on osutatud artiklis 1.
- * CAT, artikkel 3: Ükski riik ei saada isikut tagasi riiki, kus tal on oht sattuda piinamise ohvriks.
- * CRC, artikkel 6 lõige 1: Igal lapsel on sünnipärane õigus elule.
- * CRC, artikkel 37 punkt b: Lastelt ei tohi meelevaldselt või ebaseaduslikult võtta vabadust; neid võib kinni pidada ainult viimase abinõuna ning täiskasvanutest eraldi.
- * Dublin II, artikkel 3 lõige 1: Liikmesriigid vaatavad läbi kolmanda riigi iga kodaniku varjupaigataotluse, kes esitab sellise taotluse piiril või liikmesriigi territooriumil.
- * ECHR, artikkel 2 lõige 1: Iga inimese õigust elule kaitstakse seadusega.
- * ECHR, artikkel 3. Kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.
- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 14 ja 15
- * EL resolutsioon miinimumtagatiste kohta, lõige 1: Menetlused peavad täielikult vastama 1951. aasta konventsiooni artiklile 1 pagulase mõiste kohta ja artiklile 33 „non-refoulement” (tagasisaatmise lubamatuse) põhimõtte kohta.
- * ICCPR, artikkel 6 lõige 1: Igal inimesel on võõrandamatu õigus elule, mis peab olema seadusega kaitstud, ja kellelki ei tohi meelevaldselt elu võtta.
- * UNHCR suunised, lõiked 4.1 ja 4.2

2. Inimkaubanduse lapsohvrid

Lastega kaubitsemine prostitutsiooni, lapsporno valmistamise ja muu ekspluateerimise eesmärgil on Euroopas tõsine probleem. Riigid peavad kasutusele võtma vastumeetmeid inimkaubanduse vältimiseks ja peatamiseks, vahetades omavahel teavet ja tagades, et migratsiooni- ja piirivalveametnikud on probleemist teadlikud.

Laste ekspluateerijateks on nii isikud, kes nendega kaubitsevad kui ka isikud, kes sihtkohariigis nende teenuseid tarbivad.

Inimkaubanduse lapsohvrite kohtlemisel migratsiooniametnike, politsei, sotsiaaltöötajate ja teiste spetsialistide poolt tuleks lähtuda eelkõige lastekaitse põhimõtetest, millele tuleb omistada kõrgem prioriteet kui sisserände või kuritegevuse ennetamisele.

Inimkaubanduse ohvriteks langenud lapsi mõjutavaid otsuseid tehes tuleb alati välja selgitada ning arvesse võtta laste arvamused ja soovid., samuti tuleb aidata kaasa nende rehabilitatsioonile ja õiguste teostamisele.

- * CEDAW, artikkel 6: Osalisriigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, kaasa arvatud seadusandlikke, et ära hoida igasugune naistega (tüdrukutega) kauplemine ning naiste (ja tüdrukute) prostitutsiooni ekspluateerimine.
- * CRC, artikkel 34: Riigid kaitsevad lapsi igasuguse seksuaalse ekspluateerimise ja ärakasutamise eest.
- * CRC, artikkel 35: Riigid võtavad kõik asjakohased meetmed, et vältida lapseröövi, laste müümist või nendega kaubitsemist mis tahes eesmärgil või vormis.
- * CRC, artikkel 36: Riigid kaitsevad lapsi kõigi muude nende heaolu kahjustavate ekspluateerimisvormide eest.
- * CRC, artikkel 37
- * CRC 1. protokoll, artikkel 3 nõuab laste seksuaalse ekspluateerimise ja lastega mis tahes eesmärgil (elundite siirdamine, lapsendamise, prostitutsioon, lapstööjõud) kaubitsemise kriminaalkuriteoks tunnistamist.
- * CRC 1. protokoll, artikkel 8 lõige 1: Riigid võtavad vastu asjakohased meetmed seksuaalse ekspluateerimise ja inimkaubanduse ohvriks olevate laste huvide kaitseks.
- * ECHR, artikkel 4: Kedagi ei tohi pidada orjuses ega sunnivõimulisel tööol.
- * Ebaseaduslikku üle piiri toimetamist käsitleva protokolliga artikkel 19
- ÜRO inimõigusi ja inimkaubandust käsitlevad suunised, 8. suunis
- * EL Nõukogu 24. veebruari 1997. aasta ühismeede inimkaubanduse ja laste seksuaalse ekspluateerimise vastu võitlemiseks
- * EL Nõukogu 2003. aasta mai Brüsseli deklaratsioon inimkaubanduse ärahoidmise ja selle vastu võitlemise kohta: lõiked 9, 12, 13
- * EN Ministrite Komitee 1991. a soovitus
- * EN Ministrite Komitee 2000. a soovitus
- * EN soovitus noorte ümberasujate kohta, lõige 8
- * ICCPR, artikkel 8: Kedagi ei tohi pidada orjuses ega sundida kohustuslikule tööle.
- * ICESCR, artikkel 10 lõige 3: Lapsi tuleb kaitsta majandusliku ja sotsiaalse ekspluateerimise eest.
- * ILO C182, artikkel 3: Lastele sobimatu töö määratlus hõlmab laste müümist ja lastega kaubitsemist.
- * Inimkaubandust käsitleva protokolliga artikkel 3 punkt a: Inimkaubandus tähendab isiku ekspluateerimiseks tema värbamist, vedamist, üleandmist, majutamist või vastuvõtmist,

inimröövi toimepanemise või muul viisil jõu kasutamise või sellega ähvardamise, petmise, võimu kuritarvitamise või isiku abitu seisundi ärakasutamise või teist isikut kontrolliva isiku nõusoleku saavutamiseks makse tegemise või vastuvõtmise või muu hüvise pakkumise või vastuvõtmise või muu kuritarvituse teel. Eksploateerimisena käsitletakse ka teise isiku prostitueerimisele sundimist või muul viisil seksuaalset ärakasutamist, sunniviisilist tööd või teenistust, orjuses või sama laadi seisundis pidamist või elundi sunniviisilist eemaldamist.

artikkel 3 punkt c: Lapse eksploateerimiseks tema värbamist, vedamist, üleandmist, majutamist või vastuvõtmist käsitatakse inimkaubandusena ka siis, kui seda ei ole toime pandud käesoleva artikli punktis a nimetatud viisil.

artikkel 6: Riigid annavad inimkaubanduse ohvritele abi ja kaitset.

artikkel 7: Iga osalisriik kaalub asjaomastel juhtudel inimkaubanduse ohvritel ajutiselt või alaliselt oma territooriumile jäämise lubamist.

artikkel 9: Riigid võtavad mitmesuguseid meetmeid inimkaubanduse vältimiseks ja ohvrite kaitseks.

artikkel 10: Õiguskaitse-, sisserände- ja muud ametiasutused teevad koostööd, vahetades teavet inimkaubanduse kohta. Riigid korraldavad ja tõhustavad asjaomaste ametiasutuste töötajate väljaõpet.

artikkel 14 lõige 2

* OSCE

* UNHCR-AP, III osa, eesmärk 2 lõige 2: Riigid peavad tagama oma varjupaigamenetluste avatuse taotluste vastuvõtmiseks inimkaubanduse ohvriks langenud üksikisikutelt, sealhulgas naistelt ja tüdrukutelt.

3. Vanematest eraldatud laps-ümberasujad

Mõned vanematest eraldatud lapsed reisivad omapäi, otsides võimalusi ümberasumiseks, et pääseda vaesusest, puudusest ja viletsusest. Ametivõimud, saades informatsiooni selliste laste kohta, ei tohi neid kunagi riigist välja saata ilma nende päritoluriigi olukorda põhjalikult hindamata. Neil peab olema õigus varjupaigataotluse ja/või elamisloataotluse esitamiseks. Kõigil vanematest eraldatud laps-ümberasujatel peab olema juurdepääs lastehoolekande-, haridus- ja tervishoiuteenustele.

* CRC, artikkel 2

* Ebaseaduslikku üle piiri toimetamist käsitleva protokolliga artikkel 19 lõige 2

* EN soovitus noorte ümberasujate kohta, lõige 6

* ICRMW: konventsioonis on sätestatud kõigi võõrtöötajate ja nende pereliikmete õigused.

4. Identifitseerimine

Migratsiooniteenistused peavad piiriületuspunktides teostama menetlused vanematest eraldatud laste väljaselgitamiseks ja selliste laste suunamiseks asjaomastesse lastehoolekandeesutustesse. Kui lapsi saadab täiskasvanu, siis tuleb välja selgitada lapse ja täiskasvanu vahelise suhte iseloom. Arvestades, et paljud vanematest eraldatud lapsed sisenevad riiki, ilma et neid piiriületuspunktis sellisena identifitseeritaks, peavad organisatsioonid ja spetsialistid vanematest eraldatud laste väljaselgitamiseks ja neile asjakohase kaitse tagamiseks omavahel teavet vahetama.

Mõned lapsed eralduvad vanematest pärast riiki sisenemist (perekonna lagunemise korral, hooldaja lahkumisel jne). Migratsiooniasutused ja teised pagulasseisundi tuvastamisega seotud institutsioonid peavad tagama, et iga sellisest eraldumisest tulenev seisundimuutus kajastuks nende menetlustes.

* CRC, artikkel 8

* EL resolutsioon, artikkel 3 lõige 1

* UNHCR suunised, lõiked 5.1-5.3 ja II lisa

5. Perekonna otsimine ja perega kontakteerumine

Lapse vanemate ja perekonna otsimist tuleb alustada niipea kui võimalik, kuid seda tuleb teha ainult nii, et see ei ohustaks last ega lapse pereliikmeid päritoluriigis. Otsimist tuleb alati teostada konfidentsiaalselt. Riigid ja perekonna otsimisega tegelevad organisatsioonid peavad tegema koostööd ÜRO allasutustega, Rahvusvahelise Punase Risti otsingute keskasutusega ja Rahvusvahelise Sotsiaalteenistusega. Vanematest eraldatud lapsi tuleb menetlusest nõuetekohaselt teavitada, nende arvamus ära kuulata ning nende seisukohti arvesse võtta. Lapse heaolu eest vastutavad isikud peavad vajadusel lihtsustama lapse ja tema perekonna regulaarset suhtlemist.

* CRC, artikkel 9 lõige 3: Lastel, kes on oma vanematest eraldatud, on õigus säilitada kontakt oma vanematega.

* CRC, artikkel 10 lõige 1: Perekonna taasühinemistaotlusi tuleb käsitleda „positiivselt, humaanselt ja kiiresti”.

* CRC, artikkel 10 lõige 2: Lastel, kelle vanemad elavad eri riikides, on õigus säilitada regulaarsed suhted oma vanematega.

* CRC, artikkel 22 lõige 2

* ECHR, artikkel 8

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 32

* EL direktiiv (vastuvõtmine), artikkel 19(3): Liikmesriigid püüavad alaealise parimaid huvisid kaitstes leida võimalikult kiiresti üles tema perekonna. Kui alaealise või tema lähisugulaste elu või puutumatus on ohus, tuleb tagada, et teavet nende isikute kohta kogutakse, töödeldakse ja levitatakse konfidentsiaalselt, vältimaks nende julgeoleku ohustamist.

* EL resolutsioon, artikkel 3 lõige 3: Liikmesriigid peavad püüdma üles otsida saatjata alaealise pereliikmed või selgitada välja nende elukoht olenemata nende õiguslikust seisundist ja ilma mis tahes elamisloataotluse suhtes eelnevat seisukohta võtmata. Saatjata alaealisi tuleb

nende pereliikmete otsimisel julgustada ning abistada ka ühenduse võtmisel Rahvusvahelise Punase Risti Komiteega, siseriiklike Punase Risti organisatsioonidega või muude organisatsioonidega. Alaealise ja tema pereliikmete kaitsmiseks tuleb nõuetekohaselt järgida konfidentsiaalsuspõhimõtet.

* ICCPR, artikkel 23 lõige 1: Perekonnal on õigus riigipoolsele kaitsele.

* ICRMW, artikkel 44 lõige 1: Riigid võtavad meetmed võõrtööliste perekondade ühtsuse kaitse tagamiseks.

* UNHCR suunised, lõige 5.17

* UNHCR käsiraamat, lõige 218

6. Eestkostja või nõustaja määramine

Niipea, kui on välja selgitatud, et tegemist on vanematest eraldatud lapsega, tuleb määrata sõltumatu eestkostja või nõustaja, kes pikema aja vältel last nõustab ja kaitseb. Sõltumata kõnealuse isiku õiguslikust seisundist (nt seaduslik eestkostja, valitsusvälise organisatsiooni töötaja) peavad tema kohustused olema järgmised:

- tagada, et kõikides otsustes seatakse esikohale lapse huvid;
- tagada, et vanematest eraldatud laps saab asjakohase hoolduse, majutuskoha, hariduse, keele- ja arstiabi;
- tagada, et lapsel on asjakohane õiguslik esindatus küsimustes, mis puudutavad lapse sisserändajaseisundit või varjupaigataotlust;
- konsulteerida ja nõustada last;
- aidata kaasa lapse huvidest lähtuva püsiva lahenduse leidmisele;
- olla vahendajaks lapse ja erinevaid teenuseid pakkuvate organisatsioonide vahel;
- vajadusel kaitsta lapse õigusi;
- uurida võimalusi perekonna otsimiseks ja lapse taasühendamiseks tema perega;
- aidata lapsel pidada ühendust tema perekonnaga.

Vanematest eraldatud lastele vajaliku kaitse tagamiseks peab eestkostjate/nõustajate määramine toimuma ühe kuu jooksul alates kuupäevast, mil lapsest asjaomasele ametiasutusele teatati.

Kõnealuseid kohustusi täitvaid isikuid võib valida eri spetsialistide seast. Oma rolli tõhusaks täitmiseks peavad nõustajal või eestkostjal siiski olema asjakohased teadmised laste eest hoolitsemisest ja arusaamine vanematest eraldatud laste kultuurilistest ja erivajadustest. Nad peavad saama asjakohast koolitust ja professionaalset toetust ning läbima politseipoolse taustauuringu.

* CRC, artikkel 12

* CRC, artikkel 18 lõige 2: Riigid abistavad seaduslikke eestkostjaid lastekasvatuskohustuste täitmisel.

* CRC, artikkel 20 lõige 1: Perekonnast ilmajäetud lastel on õigus erilisele kaitsele ja abile.

* CRC, artikkel 20 lõige 3: Perekonnast ilmajäetud lastele võimaldatav hooldus peab arvestama nende etnilise, usulise, kultuurilise ja keelelise taustaga.

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 16-18

* EL direktiiv (vastuvõtmine), artikkel 19 lõige 1: Liikmesriigid võtavad niipea kui võimalik meetmeid, et tagada saatjata alaealistele vajalik esindus eestkoste kaudu või vajaduse korral alaealiste hooldamise ja heaolu eest vastutava organisatsiooni või muu asjakohase esinduse kaudu. Asjaomased ametiasutused viivad korrapäraselt läbi hindamisi.

- * EL resolutsioon, artikkel 3 lõiked 4 ja 5: Liikmesriigid peavad võimalikult kiiresti võimaldama seadusliku eestkostja või esinduse alaealiste hooldamise ja heaolu eest vastutava organisatsiooni kaudu või muu asjakohase esinduse. Eestkostja peab tagama alaealise vajaduste (näiteks õiguslike, sotsiaalsete, meditsiiniliste või psühholoogiliste) nõuetekohase täitmise.
- * EN soovitus noorte ümberasujate kohta, lõige 4 punkt vi.
- * Haagi 1993. aasta konventsioon
- * Haagi 1996. aasta konventsioon, artikkel 3: Riigid, kus on vanematest eraldatud laste alaline elukoht, võivad võtta meetmeid laste kaitsmiseks, sealhulgas eestkoste või vms kaudu.
- * Haagi 1996. aasta konventsioon, artikkel 6: Konventsioon kehtib vanematest eraldatud lapspagulastele ja lastele, kes on ümber asunud teise riiki nende oma riigis esinevate rahutuste tõttu.
- * UNHCR suunised, lõige 5.7
- * UNHCR käsiraamat, lõige 214
- * UNHCR-AP, III osa, eesmärk 1 lõige 9: Riigid, ÜRO Pagulaste Ülemkomissar, valitsusvälised organisatsioonid ja teised partnerid peavad tegelema vanematest eraldatud laste vajaduste rahuldamisega, sealhulgas nende ajutise paigutamise kasuperedesse või riiklike või mitteriiklike eestkostjate määramisega ja selliste lahenduste järelevalvega.

7. Registreerimine ja dokumenteerimine

Registreerimine ja dokumenteerimine on oluliselt tähtis vanematest eraldatud laste huvide kaitsmisel pikaajalises perspektiivis. Menetlus peab sisaldama kahte eraldi läbiviidavat küsitlust. Migratsiooni- ja piirivalveametnikud peavad oma küsitluses piirduma lapse isiku kohta põhiteabe kogumisega. Migratsiooniametnike küsitlused tuleb alati läbi viia õigusnõustaja, eestkostja või muu volitatud isiku juuresolekul. Teabe täieliku sotsiaalse tausta (vt I lisa) kohta kogub pädev lastekaitseasutus või mõni teine selleks määratud asutus või organisatsioon, kes täidab lapse hooldamise kohustusi. Kõigil vanematest eraldatud laste küsitlusi läbiviivatel töötajatel peab olema asjakohane väljaõpe ja oskused selliste laste küsitlemiseks.

- * CRC, artikkel 8
- * EL resolutsioon, artikkel 3 lõige 1
- * UNHCR suunised, lõiked 5.6 ja 5.8-5.10

8. Vanuse hindamine

Vanuse hindamisel võetakse arvesse füüsilisi, arengulisi, psühholoogilisi ja kultuurilisi tegureid. Kui vanuse hindamist peetakse vajalikuks, siis peavad seda tegema sõltumatud, asjakohaseid teadmisi omavad ning lapse etnilist/kultuurilist tausta tundvad spetsialistid. Läbivaatust ei tohi kunagi teha sunniviisiliselt ega kultuuriliselt sobimatul viisil. Erilist hoolt tuleb kanda läbivaatuse sookohasuse tagamise eest.

Kahtluse korral peab kehtima presumptsioon, et end alla 18 aasta vanuseks väitvat isikut esialgu nii ka koheldakse.

Oluline on tähele panna, et vanuse hindamine ei ole täppisteadus ja võimalik on märkimisväärne veamäär. Vanuse määramisel tuleb kahtluse korral lahendada küsimus vanematest eraldatud laste kasuks.

* 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooni artikkel 31: Varjupaigataotlejatele, kes sisenevad riiki ebaseaduslikult, ei määrata karistust, kui nad suudavad tõendada, et neil oli ebaseaduslikuks sisenemiseks mõjuv põhjus.

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 9

* EL resolutsioon, artikkel 4 lõige 3: Vanuse hindamine tuleb läbi viia objektiivselt. Sellisel eesmärgil võivad liikmesriigid alaealise, selleks spetsiaalselt määratud täiskasvanust esindaja või asutuse nõusolekul lasta vastava väljaõppega meditsiinitöötajatel teha arstliku eamääramistesti.

* UNHCR suunised, lõige 5.11

* UNHCR käsiraamat, lõiked 196-197

9. Kinnipidamiskeeld

Vanematest eraldatud lapsi ei tohi kunagi kinni pidada seoses nende sisserändajaseisundiga. See kehtib kinnipidamise kohta nii piiril, näiteks rahvusvahelises tsoonis, kinnipidamiskeskuses, politsei arestikambris, vanglas või mis tahes spetsiaalses noorte kinnipidamisasutuses.

* CRC, artikkel 37 punkt a: Lapsi ei tohi kohelda julmalt, ebainimlikult ega inimväärlikust alandavalt.

* CRC, artikkel 37 punkt b

* ECHR, artikkel 3

* ECHR, artikkel 5: Igal inimesel on õigus vabadusele ja isikupuutumatussele.

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 20

* EL resolutsioon, artikkel 2 lõige 3: Saatjata alaealsed, kes peavad jääma piirile kuni otsuse tegemiseni nende vastuvõtmise või tagasisaatmise kohta, peavad saama kogu vajaliku ainelise toetuse ja hoolduse.

* ICCPR, artikkel 7: Kedagi ei tohi piinata ega kohelda või karistada julmal, ebainimlikul või inimväärlikust alandaval viisil.

* ICCPR, artikkel 9: Kedagi ei tohi meelevaldselt vahi alla võtta või kinni pidada.

* ICRMW, artikkel 16 lõige 4: Võõrtöölisi ja nende pereliikmeid ei tohi meelevaldselt vahistada ega kinni pidada ei üksikult ega koos.

* UNHCR-AP, III osa, eesmärk 1 lõige 9

* UNHCR suunised, lõiked 7.6 ja 7.7

* ÜRO eeskirjad vabadusekaotuslikku karistust kandvate noorte kaitseks

10. Osalemisõigus

Vanematest eraldatud lapsi mõjutavaid otsuseid tehes tuleb alati välja selgitada ning arvesse võtta laste arvamused ja soovid. Tuleb kehtestada meetmed, et hõlbustada laste osalemist vastavalt nende eale ja küpsusele. Vanematest eraldatud lastel on kõigis kohtumenetlustes õigus olla ära kuulatud, kas otse või seadusliku esindaja või eestkostja/nõustaja kaudu. Vanematest eraldatud lastele tuleb anda võimalus väljendada oma seisukohti, muresid ja kaebusi seoses hooldamise ja eestkoste, hariduse, tervishoiuteenuste ja õigusliku esindatusega, ning neid selleks julgustada.

* CRC, artikkel 12

* CRC, artikkel 25: Hooldusasutusse paigutatud lastel on õigus nende olukorra regulaarsele läbivaatamisele.

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 25 ja 26

* UNHCR suunised, lõige 5.14& 5.15

* UNHCR-AP, III osa, eesmärk 6 lõige 2

11. Ajutine hooldamine – tervishoid, haridus ja kutseõpe

11.1 Ajutine hooldamine

Vanematest eraldatud laste hooldamine tuleb sobival viisil korraldada niipea kui võimalik pärast nende saabumist või identifitseerimist. Hooldamist korraldavad ametiasutused peavad läbi viima laste vajaduste põhjaliku hindamise ning hoolduse korralduses tuleks teha võimalikult vähe muudatusi. Hoolduse korraldus tuleb regulaarselt üle vaadata. Õdesid-vendi tuleks hoida koos, kui see on lapse huvides parim. Kui lapsed elavad koos sugulastega või on nende juurde paigutatud, siis tuleb hinnata kõnealuste sugulaste võimet pakkuda sobivat hooldust ja viia nende suhtes läbi politseipoolne taustauuring. Vanematest eraldatud üle 16 aasta vanuseid lapsi ei tohi kohelda kui *de facto* täiskasvanuid ega paigutada neid majutuspaika või vastuvõtukeskuse ruumidesse elama omaette, ilma täiskasvanu toetuseta.

Olenemata sellest, kas vanematest eraldatud lapsed on paigutatud kasuperesse või on antud neile elamispiind, peavad nende eest hoolitsema asjakohase väljaõppega spetsialistid, kes mõistavad nende kultuurilisi, keelelisi ja usulisi vajadusi ja mõistavad varjupaigataotlejatest laste ja laps-ümberasuajate probleeme. Vanematest eraldatud lastega töötavad inimesed peavad olema teadlikud, et lastel on õigus eraelu puutumatusle ja konfidentsiaalsele suhtele oma eestkostjaga ja/või seadusjärgse või mis tahes teise esindajaga.

Hooldustöötajad peavad alati, kui see on võimalik, aitama lapsel luua sidemeid oma etnilise kogukonnaga.

Inimkaubanduse lapsohvrideid ei tohi hoida sisserrändajate kinnipidamiskeskuses selleks, et kaitsta neid nendega kaubitsenud isikute eest. Koos lastekaitseasutustega tuleb välja töötada alternatiivsed turvameetmed, näiteks paigutamine turvakodusse.

Kaitsemeetmete rakendamiseks peavad vastuvõtukeskuste ja majutuspaikade hooldustöötajad olema teadlikud probleemistikust, mis seondub lastega nii prostitutsiooni kui ka muu ekspluateerimise eesmärgil toimuvast kaubitsemisest..

* CRC, artikkel 3 lõige 3 ja artikkel 13

* CRC, artikkel 14: Lastel on õigus mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadusele.

* CRC, artikkel 15: Lastel on õigus ühinemisvabadusele.

* CRC, artikkel 16

* CRC, artikkel 19: Riigid võtavad kõik asjakohased meetmed laste kaitsmiseks füüsilise ja vaimse vägivalda, ärakasutamise, hooletussejätmise, väärkohtlemise ja ekspluateerimise kõigi vormide eest.

* CRC, artikkel 20 lõiked 1 ja 3 ning artikkel 25

* CRC, artikkel 26: Lastel on õigus sotsiaalsele turvalisusele ja sotsiaalkindlustusele.

* CRC, artikkel 27: Lastel on õigus nende füüsiliseks, vaimseks, hingeliseks, kõlbeliseks ja sotsiaalseks arenguks vajalikule elatustasemele.

* CRC, artiklid 30, 34, 35 ja 36

* ECHR, artikkel 9: Igal inimesel on õigus mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadusele. See õigus kätkeb vabadust vahetada usku ja muuta oma veendumusi ning vabadust kuulutada oma usku või veendumusi nii ükski kui koos teistega, avalikult või eraviisiliselt jumalateenistuse, õpetamise, tavade ja kombetalituste kaudu.

- * ECHR, artikkel 10: Igal inimesel on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb veendumuste vabadust ja vabadust saada ja levitada teavet ja ideid ilma võimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest.
- * ECHR, artikkel 11: Igal inimesel on õigus rahumeelsete kogunemiste ja ühinemisvabadusele.
- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 12 ja 19
- * EL direktiiv (vastuvõtmine), artikkel 19 lõige 2: Võimaluse korral hoitakse õdesid-vendi koos, võttes arvesse asjaomase alaealise parimaid huvisid ning eriti tema vanust ja küpsust. Elukohta muudetakse võimalikult vähe.
- * EL resolutsioon miinimumtagatiste kohta, artikkel 3 lõiked 2, 4 ja 5 ning artikli 4 lõige 4: Olenemata nende õiguslikust seisundist peab saatjata alaealistel olema õigus vajalikule kaitsel ja põhihooldusele vastavalt siseriiklikule õigusele. Liikmesriigid peavad saatjata alaealised varjupaigamenetluse ajaks tavaliselt paigutama kokku täiskasvanud sugulastega, kasuperekonnaga, vastuvõtukeskustesse, kus on alaealiste jaoks loodud eritingimused või muudesse alaealiste jaoks sobivate tingimustega majutuspaikadesse.
- * ICCPR, artikkel 18 lõige 1: Igal inimesel on õigus mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadusele.
- * ICCPR, artikkel 19
- * ICCPR, artikkel 21: Igal inimesel on õigus kogunemisvabadusele.
- * ICCPR, artikkel 22: Igal inimesel on õigus ühinemisvabadusele.
- * ICCPR, artikkel 24 lõige 1
- * ICESCR, artikkel 9: Käesoleva pakti osalisriigid tunnustavad iga inimese õigust sotsiaalsele turvalisusele, sealhulgas sotsiaalkindlustusele.
- * ICESCR, artikkel 11 lõige 1: Käesoleva pakti osalisriigid tunnustavad iga inimese õigust nii enda kui oma perekonna piisavale elatustasemele, sealhulgas piisavale toidule, riietusele ja majutusele ning elamistingimuste jätkuvalle paranemisele.
- * UNHCR suunised, lõiked 7.1-7.5

11.2 Tervishoid

Vanematest eraldatud lastel peab olema juurdepääs tervishoiuteenustele samadel alustel kui lastel, kes on riigikodanikud. Erilist tähelepanu tuleb osutada vanematest eraldatud laste nendele tervislikele vajadustele, mis on seotud varasema füüsiliste vajaduste rahuldamata jätmisega, nõrga tervisega, puuetega ning vägivalga, trauma ja kaotuste, aga ka teises riigis kogetud võimaliku rassismi ja ksenofoobia psühholoogilise mõjuga. Nõustamine on paljude vanematest eraldatud laste rehabilitatsiooni toetamisel eluliselt tähtis.

- * CAT, artikkel 14: Piinamise ohvritel peab olema võimalik saada heastamisvahend, hüvitis ja taastusravi.
- * CRC, artikkel 23: Puuetega lastel on õigus täisväärtuslikule ja väärikale elule ja erihooldusele.
- * CRC, artikkel 24
- * CRC, artikkel 39: Riigid võtavad meetmed lapsohvrite füüsilise ja psühholoogilise taastumise ja sotsiaalse reintegratsiooni soodustamiseks.
- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 36
- * ECRE seisukoht integratsiooni kohta, lõiked 120-133
- * EL direktiiv (vastuvõtmine), artikkel 13 lõige 2: Liikmesriigid tagavad, et ainelised vastuvõtutingimused vastavad elatustasemele, mis tagab varjupaigataotlejale tervise ja

toimetuleku. Liikmesriigid tagavad, et kõnealune elatustase vastab erivajadustega isikute eriolukorrale.

* EL direktiiv (vastuvõtmine), artikkel 17 lõige 1: Liikmesriigid võtavad arvesse haavatavate isikute nagu alaealiste ja saatjata alaealiste eriolukorda.

* EL direktiiv (vastuvõtmine), artikkel 18 lõige 2: Liikmesriigid peavad alaealistega seotud sätteid täites silmas eelkõige lapse parimaid huvisid.

* EL resolutsioon, artikkel 3 lõige 7: Saatjata alaealised peavad saama asjakohast meditsiinilist abi. Alaealistele, kes on kannatanud mis tahes viisil hooletussejätmise, ekspluateerimise, väärkohtlemise, piinamise või muul julmal, ebainimlikul või inimväärrikust alandaval viisil kohtlemise või karistamise või relvakonfliktide läbi, tuleb osutada meditsiinilist või muud eriabi.

* ICESCR, artikkel 12: Käesoleva pakti osalisriigid tunnustavad iga inimese õigust parimale saavutatavale füüsilise ja vaimse tervise tasemele.

* ICRMW, artikkel 28: Võõrtöölistel ja nende pereliikmetel on õigus vältimatule meditsiinilisele abile.

* UNHCR suunised, lõiked 7.9-7.11

11.3 Haridus, keel ja kutseõpe

Vanematest eraldatud lastele peab kohustuslik haridusmiinimum olema kättesaadav võrdselt lastega, kes on riigi kodanikud. Koolid peavad vanematest eraldatud laste suhtes kasutama paindlikku, vastutulelikku lähenemist ja pakkuma tuge teise keele omandamiseks. Vanematest eraldatud lastele peab oma kultuurilise identiteedi säilitamiseks võimaldama õpetust emakeeles. Vanematest eraldatud lastele, kes on jõudnud kohasesse ikka, peab olema kättesaadav ameti- ja kutseõpe. See aitab kaasa nende toimetulekule elumuutustega, juhul kui nad pöörduvad tagasi kodumaale.

* CDE, artikkel 3: Riigid võtavad viivitamatult meetmed diskrimineerimise kõrvaldamiseks ja vältimiseks hariduses.

* CERD, artikkel 5 punkti e alapunkt V

* CRC, artikkel 28: Lastel on õigus tasuta ja kohustuslikule algharidusele. Riigid soodustavad keskkhariduse eri vormide arendamist ja teevad need kõigile lastele kättesaadavaks. Haridus- ja kutsenõustamine peab olema kättesaadav kõigile lastele.

* CRC, artikkel 29 lõige 1c: Üheks hariduse eesmärgiks on õpetada lapsi lugu pidama üksteise kultuurilisest identiteedist, keelest ja väärtustest.

* CRC, artikkel 30

* CRC, artikkel 32: Lapsed peavad olema kaitstud majandusliku ekspluateerimise ja ohtliku töö eest.

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 37-39

* EL direktiiv (vastuvõtmine), artikkel 10 lõige 1: Liikmesriigid annavad alaealistele varjupaigataotlejatele juurdepääsu oma haridussüsteemile sarnastel tingimustel oma kodanikega. Liikmesriigid ei keela juurdepääsu keskkharidusele üksnes põhjendusega, et alaealine on jõudnud täisikka.

* EL direktiiv (vastuvõtmine), artikkel 10 lõige 2: Juurdepääsu haridussüsteemile ei lükata taotluse esitamise kuupäevast edasi rohkem kui kolm kuud.

- * EL direktiiv (vastuvõtmine), artikkel 10 lõige 3: Kui juurdepääs haridussüsteemile ei ole alaealise eriolukorra tõttu võimalik, võib liikmesriik pakkuda muid haridusvõimalusi.
- * EL resolutsioon, artikkel 3 lõige 6: Eeldusel, et saatjata kooliealine alaealine jääb riiki pikemaks ajaks, peab tal olema juurdepääs üldhariduse võimalustele kodanikega samadel alustel.
- * EN soovitus noorte ümberasujate kohta, lõige 6
- * Euroopa sotsiaalharta, I osa lõige 7: Lastel ja noorukitel on õigus saada erikaitset füüsiliste ja moraalsete ohtude eest.
- * Euroopa sotsiaalharta, I osa lõige 9: Igaühel on õigus saada vajalikku kutsenõustamist.
- * ICESCR artikkel 13 lõige 1: Haridus peab võimaldama kõigil isikutel tõhusalt osaleda vabas ühiskonnas, edendama mõistmist, sallivust ja sõprust kõigi rahvuste ja kõigi rassiliste, etniliste ja usuliste rühmade vahel.
- * ICRMW artiklid 43 ja 45: Võõrtööliste pereliikmetel on õigus kodanikega võrdsele kohtlemisele haridusele, kutsenõustamisele ja kutseõppele juurdepääsu osas.
- * UDHR artikkel 26: Igal inimesel on õigus haridusele.
- * UNHCR-AP III osa, eesmärk 6 lõige 2: Riigid peavad panustama pagulaste alg- ja keskhariduse tähtsusele.
- * UNHCR suunised, lõiked 7.12-7.14

12. Varjupaiga andmine või pagulaseks tunnistamine

12. a) Vanematest eraldatud lastele, sõltumata nende vanusest, ei tohi keelata juurdepääsu varjupaigamenetlusele. Kui nad on esitanud taotluse, peavad nad läbima tavapärase menetluse, kusjuures nende suhtes ei tohi kohaldada alternatiivseid menetlusi, sealhulgas selliseid, mis on seotud "turvalise kolmanda riigi" (lubatavus), "ilmselgelt alusetu taotluse" (kiirmenetlus) ja „turvalise päritoluriigiga”, ega nende varjupaigataotluse menetlemise peatamist asjaolu tõttu, et nad on pärit „üleminekuriigist”.

- * 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon: konventsiooni artiklis 1 ei eristata isikuid vanuse järgi. Pagulaseks võib tunnistada mis tahes vanuses isiku.
- * 1967. aasta pagulasseisundi protokoll
- * CRC, artikkel 22
- * EL Nõukogu järeldused riikide kohta, kus üldjuhul puudub tõsine tagakiusamise oht, 1992
- * EL Nõukogu 1996. aasta märtsi ühisseisukoht pagulase mõiste määratluse ühtlustatud kohaldamise kohta
- * EL Nõukogu 1992. aasta resolutsioon ühtlustatud lähenemise kohta vastuvõtvate kolmandate riikidega seotud küsimustele
- * EL Nõukogu 1992. aasta resolutsioon ilmselgelt alusetute varjupaigataotluste kohta
- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 22-23
- * EL resolutsioon, artikkel 4 lõige 1: Igal saatjata alaealisel peab olema õigus varjupaika taotleda.
- * EL resolutsioon miinimumtagatiste kohta, lõiked 26-27: Tuleb vastu võtta õigusnormid, mille kohaselt varjupaika taotlevat saatjata alaealist peab esindama selleks spetsiaalselt määratud täiskasvanu või asutus. Küsitluse ajal võivad saatjata alaealisega kaasas olla kõnealune täiskasvanu või kõnealuse asutuse esindajad. Saatjata alaealise taotluse läbivaatamisel võetakse arvesse tema vaimset arengut ja küpsust.
- * UDHR artikkel 14 lõige 1: Igal inimesel on õigus tagakiusu ees varjupaika otsida teistes maades ja seda varjupaika kasutada.
- * UNHCR suunised, lõige 4.1
- * UNHCR-AP, II osa, rakenduslik osa lõige 6: 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooni osalisriigid pöörduvad kõigi riikide poole palvega võtta meetmed varjupaigasüsteemi tugevdamiseks, pöörates erilist tähelepanu haavatavate inimrühmadele, sh naistele ja lastele.

12. b) Varjupaigamenetluse kõigil etappidel, sealhulgas mis tahes kaebuste või läbivaatamiste korral peab vanematest eraldatud lapsel olema seaduslik esindaja, kes aitab tal varjupaigataotlust esitada. Seaduslik esindaja peab lapsele olema kättesaadav tasuta ning peale asjatundlikkuse varjupaigamenetluse küsimustes peavad tal olema laste esindamiseks vajalikud oskused ja ta peab olema teadlik laste tagakiusamise spetsiifilistest vormidest.

- * CRC, artikkel 12
- * CRC, artikkel 22
- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 24
- * UNHCR suunised, lõiked 4.2 ja 8.3

12.1 Menetluslikud miinimumtagatised

12.1.1 Otsused lapse varjupaigataotluse kohta peab tegema pädev asutus, kes omab kogemust varjupaiga- ja pagulasküsimustes ning orienteerub laste õigustega seotud õigusaktides.

Lastel, kelle suhtes tehtud esmane otsus on äraütlev, peab olema otsuse edasikaebamise õigus. Kaebuse esitamiseks peab olema mõistlik tähtaeg.

Vanematest eraldatud laste taotlused tuleb tuvastada ja käsitleda eelisjärjekorras, et vältida pikka ooteaega.

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 22, 24 ja 28

* EL 1995. aasta resolutsioon miinimumtagatiste kohta, lõiked 26-27

* EL resolutsioon, artikkel 4 lõige 2: Võttes arvesse alaealiste spetsiifilisi vajadusi ja nende haavatavat olukorda, peavad liikmesriigid käsitlema nende taotlusi kiireloomulistena.

* UNHCR suunised, lõiked 8.1, 8.2 ja 8.5

12.1.2 Eelkõige nooremaeliste, puudega või psühholoogiliselt traumeeritud laste puhul on soovitatav, et sõltumatu ekspert hindaks kas laps suudab väljendada põhjendatud hirmu tagakiusamise ees ning kas lapsel on raske meenutada piinarikkaid sündmusi või avaldada tundlikku teavet.

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 27

* EL resolutsioon miinimumtagatiste kohta, lõige 27

* UNHCR käsiraamat, lõige 214

12.1.3 Kui küsitlused on vajalikud, tuleb need viia läbi lapsesõbralikult (vaheaegade tegemine, õhkkond, mis ei tekita hirmu) ja ametnike poolt, kes on saanud laste küsitlemise alase koolituse.

Lastel peab alati igal küsitlusel kaasas olema seadusjärgne esindaja ja kui laps seda soovib, siis ka teised olulised täiskasvanud (sotsiaaltöötaja, sugulane, eestkostja jne).

Vanematest eraldatud lastel peab olema võimalik anda ütlusi mitmel eri viisil. Need hõlmavad nii suulisi kui kirjalikke ütlusi, joonistamist, sõltumatu eksperdi juuresolekul videosalvestatud küsitlusi ja ütluste andmist videoühenduse kaudu.

* CRC, artikkel 3.3

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 26-27

* EL resolutsioon, artikkel 4 lõige 5

* EN soovitus lennujaamade kohta, lõige 10 punkt ii.b

* UNHCR suunised, lõiked 4.2 ja 8.4

12.2 Lapse varjupaigataotluse kohta otsuse tegemise kriteeriumid

12.2.1 Pagulase määratlust kohaldatakse kõigile isikutele olenemata nende vanusest. Püsivate lahenduste otsimisel tuleb tähelepanelikult suhtuda tasakaalu saavutamisse perekonna ühtsuse ja laste huvide esikohale seadmise põhimõtete vahel. Ametivõimud peavad lähtuma UNHCR käsiraamatust, suunistest lapspagulaste kaitsmise ja nende eest hoolitsemise kohta ning 1997. aasta suunistest, võttes eelkõige arvesse:

- lapse vanust ja küpsust ning arengutaset;
- võimalust, et lapsed võivad oma hirme väljendada teisiti kui täiskasvanud;
- tõenäosust, et laste teadmised olukorrast nende päritoluriigis võivad olla piiratud;
- inimõiguste rikkumise spetsiifilisi vorme laste puhul nagu näiteks laste värbamine sõjaväkke, lastega kaubitsemine prostitutsiooni eesmärgil, seksuaalne ekspluateerimine, tüdrukute ümberlõikamine ja sunniviisiline töö (loetelu pole ammendav);
- lapse perekonna olukorda päritoluriigis ja lapse tema kaitsmise eesmärgil riigist välja saatnud vanemate soove, kui need on teada;
- asjaolu, et kahjustav tegevus, mida täiskasvanu puhul võib pidada ahistamiseks või diskrimineerimiseks, võib lapse puhul tähendada tagakiusamist;
- et laste taotluste läbivaatamisel võib olla vajalik pöörata suuremat tähelepanu teatavatele objektiivsetele asjaoludele ja nende põhjal otsustada, kas lapse hirm tagakiusamise ees on põhjendatud.

* CRC, artiklid 3, 12, 22, 32, 34, 35, 36 ja 37

* CRC, artikkel 38: Riigid tagavad, et alla 15 aasta vanused isikud ei võta vahetult osa relvakonfliktist.

* CRC 1. protokoll

* CRC 2. protokoll

* CAT, artikkel 1: „Piinamine” tähendab mis tahes tegevust, millega inimesele tahtlikult tekitatakse tugevat füüsilist või vaimset laadi valu või piinu, et saada sellelt isikult või kolmandatelt isikult andmeid või ülestunnistusi; et karistada teda teo eest, mille on toime pannud tema ise või kolmas isik või mille toimepanemises teda kahtlustatakse; või et hirmutada teda või kolmandat isikut, või et neid millekski sundida, või mis tahes muul diskrimineerimisel rajaneval põhjusel, kui sellise valu või piina tekitajaks on riigi ametiisik või muu isik, kes täidab ametiisiku ülesandeid, või kui seda tehakse nende õhutusel, nende kaasteadmisel või vaikival nõusolekul.

* ECHR, artikkel 4 lõiked 1 ja 2, 2

* EL resolutsioon, artikkel 4 lõige 6: Saatjata alaealise varjupaigataotluse läbivaatamisel tuleb arvesse võtta tema vanust, küpsust ja vaimset arengut ning asjaolu, et tema teadmised olukorrast päritoluriigis võivad olla piiratud.

* Genfi 12. augusti 1949. aasta konventsioonide 1. lisaprotokoll seoses rahvusvaheliste relvakonfliktide ohvrите kaitsega, artikkel 77 lõige 2: Konflikti osapooled peavad võtma kõik võimalikud meetmed tagamaks, et alla 14 aasta vanused lapsed ei võta vahetult osa sõjategevusest.

* Genfi 12. augusti 1949. aasta konventsioonide II lisaprotokoll seoses siseriiklike relvakonfliktide ohvrите kaitsega,

artikkel 4 lõige 3: Alla 15 aasta vanuseid lapsi ei värvata sõjaväkke ega lubata neil sõjategevuses osaleda.* ICCPR, artikkel 8

* ICESCR, artikkel 10 lõige 3

- * ILO C182, artikkel 3
- * Inimkaubandust käsitlev protokoll
- * RSICC, artikkel 8 lõike 2 punkti b alapunkt xxv ja punkti e alapunkt vii: Alla 15-aastaste laste võtmist või värbamist riigi või muudesse relvajõududesse või -rühmitustesse või nende otsest kaasamist aktiivsesse sõjategevusse loetakse sõjakuriteoks.
- * Suunised lapspagulaste kaitsmise ja nende eest hoolitsemise kohta, 8. ja 9. peatükk
- * UNHCR suunised, lõiked 8.6-8.10, 9.7 ja 10.4
- * UNHCR käsiraamat, lõiked 203 ja 213-219
- * UNHCR-AP, III osa, eesmärk 1 lõige 2: Riigid ja ÜRO Pagulaste Ülemkomissar teevad koostööd tagamaks, et ametivõimud võtavad tagakiusamisviiside käsitlemisel, millel on soo- ja easpetsiifilisi aspekte, arvesse isiku sugu ja iga.

12.2.2 Vanematest eraldatud lastele, kes saavad varjupaigamenetluse jooksul täiskasvanuks (mõnikord nimetatakse seda „vanusepiiri ületamiseks”), jätkatakse samasuguste erimenetluste kohaldamist nagu alla 18-aastastele. Seoses sellega peavad riigid välistama põhjendamatud viivitused, mille tagajärjeks võib olla, et laps saab menetluse ajal täiskasvanuks.

- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 30
- * UNHCR suunised, lõiked 5.4 ja 10.1

13. Püsivad või pikaajalised lahendused

13.1 Vastuvõtjariiki/varjupaigariiki jäämine

Vanematest eraldatud lapsel võimaldatakse jääda vastuvõtjariiki, kui on täidetud üks või mitu järgmistest tingimustest:

- ta on tunnustatud pagulaseks, kaitset vajavaks isikuks või talle on antud varjupaik;
- tema pagulasseisundit tunnustatakse *de facto* või tal lubatakse jääda riiki humanitaarsetel kaalutlustel või kaastundest, sest tagasipöördumine tema päritoluriiki pole turvaline näiteks relvakonflikti tõttu ja/või lapse vanemaid pole võimalik leida ning päritoluriigis puudub sobiv hooldaja, või meditsiinilistel põhjustel;
- ta on inimkaubanduse ohver ja tagasipöördumine tema päritoluriiki pole turvaline;
- riiki jäämine on ilmselgelt lapse huvides parim.

* CRC, artikkel 3

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 42

* EL resolutsioon, artikkel 5 lõige 2: Seni, kuni tagasipöördumine pole võimalik, peavad liikmesriigid võimaldama alaealisel riiki jääda.

* Inimkaubandust käsitlev protokoll, artikkel 7

* Suunised lapspagulaste kaitsmise ja nende eest hoolitsemise kohta

* UNHCR suunised, lõiked 9.1 ja 9.4

13.2 Perekonna taasühendamine

Vanematest eraldatud lastel, kes taotlevad varjupaika või viibivad muudel asjaoludel mõnes Euroopa riigis, on mõnikord pereliikmeid teistes Euroopa riikides. Euroopa riigid peavad soodustama ja ennetavate meetmetega hõlbustama perekonna taasühinemist lapsega riigis, kus vastavalt lõikes 13.6 sätestatud kaitsemeetmetele on tagatud lapse huvide kaitse.

Iga vanematest eraldatud lapse juhtumi puhul peavad Euroopa riigid alati aitama kaasa perekonna taasühinemisele riigis, kus laps elab, kui see on lapse huvides parim.

Kui vanematest eraldatud lapsel on pereliige kolmandas riigis ning nii laps kui ka pereliige soovivad kõnealusel riigis taasühineda, peab lastekaitseasutus hoolikalt järgi uurima, kas see pereliige on sobiv lapse eest hoolt kandma.

* CRC, artikkel 10 lõige 1

* EN soovitus noorte ümberasujate kohta, lõige 7 punktid vii–ix

* Dublin II, artikkel 15 lõige 3: Kui varjupaigataotlejaks on saatjata alaealine, kellel on mõnes muus liikmesriigis üks sugulane või mitu sugulast, kes saab/saavad tema eest hoolitseda, viivad liikmesriigid alaealise võimaluse korral kokku tema sugulase või sugulastega, välja arvatud juhul, kui see ei ole alaealise parimais huvides.

* ECHR, artikkel 8.1

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 32, 34 ja 35

* ECRE seisukoht integratsiooni kohta, lõige 139

* EL direktiiv (perekond), artikkel 10 lõige 3 punkt a: Kui pagulane on saatjata alaealine, siis liikmesriigid lubavad perekonnaga taasühinemiseks oma territooriumile siseneda ja seal elada pagulase vahetult ülenevatel lähisugulastel.

- * EL resolutsioon, artikkel 5 lõige 3a: Pädevad asutused peavad saatjata alaealise kokkuvõimisel perekonnaga tegema koostööd tema perekonna teiste liikmetega kas alaealise päritoluriigis või riigis, kus viibivad kõnealusel pereliikmed.
- * EL Nõukogu 3. juuni 1993. aasta resolutsioon riikide poliitika ühtlustamise kohta perekondade taasühendamise suhtes
- * ICCPR, artikkel 23 lõige 1
- * ICRMW, artikkel 44 lõige 1
- * UNHCR suunised, lõiked 5.5, 10.5 ja 10.11
- * UNHCR-AP, III osa, eesmärk 1 lõige 2: Riigid peavad kehtestama või tõhustama varjupaigamenetluse ajal rakendatavaid soo ja eaga seotud spetsiifilisi kaitsemeetmeid, pöörates piisavat tähelepanu perekonna ühtsuse põhimõttele.

13.3 Integratsioon

13.3.1 Kui vanematest eraldatud lapsel on lubatud riiki jääda, peavad hooldamist korraldavad ametiasutused/hoolekandetasutused viima läbi lapse olukorra põhjaliku hindamise, võttes arvesse tema vanust, sugu, varasemaid hooldajaid, vaimset ja füüsilist tervist, haridust ja perekonna olukorda päritoluriigis. Lapsega konsulteerides tuleks korraldada tema paigutamine pika-ajalisele hooldamisele kogukonnas. Selleks võib muidugi olla ka hooldamise jätkamine esmase paigutamise tingimustes. Üldjuhul on soovitatav alla 15/16 aasta vanuste laste paigutamine nende oma kultuurist pärit kasuperre. Vanemad lapsed võivad eelistada elada ning saavad hästi hakkama väikeses noortekodu tüüpi asutuses. Selle personal peab olema komplekteeritud asjakohase väljaõppe saanud hooldustöötajatega, kes on teadlikud vanematest eraldatud laste kultuurilistest vajadustest. Üldjuhul tuleks õdesid-vendi paigutada kokku, välja arvatud siis, kui nad ise soovivad teisiti või kui see pole nende huvides parim. Kui õed-vennad elavad omaette, kusjuures vastutuse on enda peal võtnud vanim laps, siis tuleb talle pakkuda igakülgset nõu ja toetust. Vanematest eraldatud lapsi, kes on jõudnud täisikka, tuleb toetada nn järelhoolduse programmi kaudu, et aidata neil kohaneda iseseisva eluga.

- * 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon, artikkel 21: eluaseme võimaldamine pagulaseks tunnustatud isikutele
- * 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon, artikkel 23: riigi toetuse võimaldamine pagulaseks tunnustatud isikutele
- * 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon, artikkel 24: pagulaseks tunnustatud isikute töötingimused ja neile kohaldatavad sotsiaalkindlustussätted
- * CRC, artiklid 13, 14, 15, 16, 19, 20, 25, 26 ja 27
- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõige 19
- * EL resolutsioon, artikkel 4 lõige 7: Niipea kui saatjata alaealisele on antud pagulase staatus või muul alusel alalise elamise õigus riigis, tuleb leida pika-ajaline lahendus tema majutamiseks.
- * UNHCR suunised, lõiked 10.2-10.3 ja 10.6-10.9

13.3.2 Vanematest eraldatud laste õigused haridusele ja kutseõppele, tervishoiule, keelelisele toele (vastavalt lõikele 11.3) ja tööle tuleb tagada jätkuvalt ning samadel alustel kui lastele, kes on riigi kodanikud ning vastavalt riigis kehtivatele seadustele..

Vanematest eraldatud lapsi, kes saabusid riiki alaealistena ja kellel lubati jääda humanitaarsetel kaalutlustel või kaastundest või kellele omistati muu ajutine staatus, mis lõpeb 18-aastaseks saamisel, tuleb nende täiskasvanuks saamisel mõistvalt kohelda ja pöörata täit tähelepanu nende haavatavale seisundile. Neil tuleb võimaldada vastuvõtjariiki jääda.

- * 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon, artikkel 22: pagulaseks tunnistatud isikute õigused haridusele
- * CRC, artiklid 2, 3, 23, 24, 28, artikkel 29 lõige (1c) ja artikkel 30
- * CRC, artikkel 31: Osalisriigid tunnustavad lapse õigust puhkusele ja jõudeajale, mida ta saab kasutada mänguks ja meelelahutuslikuks tegevuseks vastavalt eale ning vabaks osavõtuks kultuuri- ja kunstielust; osalisriigid austavad ja edendavad neid õigusi ja soodustavad vastavate võrdsete võimaluste pakkumist kultuuri-, kunsti-, meelelahutus- ja jõudeajategevuseks.
- * CRC, artikkel 39
- * ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 36-41
- * ECRE seisukoht integratsiooni kohta, lõiked 103-107
- * UNHCR suunised, lõige 10.10

13.4 Lapsendamine

Vanematest eraldatud lapsele on lapsendamine harva, kui üldse, sobiv lahendus. Enne kui lapsendamist võib lugeda mõistlikuks või soovitatavaks, on hädavajalik, et selleks volitatud institutsioon või organisatsioon viib läbi lapse perekondlike olude range hindamise päritoluriigis. Täpsed menetlused on kirjeldatud Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi soovitusel.

- * 1994. aasta oktoobri soovitus lastekaitse ja riikidevahelise lapsendamisega seotud koostöö 1993. aasta Haagi konventsiooni kohaldamise kohta lapspagulastele ja teistele teise riiki ümber asunud lastele
- * CRC, artikkel 21: riigi kohustused seoses lapsendamisega teise riiki
- * Haagi 1993. aasta konventsioon
- * UNHCR suunised, lõiked 10.4 ja 10.8.

13.5 Identiteet ja kodakondsus

Vanematest eraldatud lastel, kelle suhtes on kindlaks tehtud, et nad on kodakondsuseta, tuleb aidata kodakondsust saada.

- * 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon, artiklid 27 ja 28: Riigid väljastavad pagulaseks tunnistatud isikutele isikut tõendavad ja reisidokumendid.
- * 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon, artikkel 34: Riigid aitavad kaasa pagulaste naturaliseerumisele.

- * 1954. aasta kodakondsuseta isikute seisundi konventsioon, artikkel 32: Riigid hõlbustavad kodakondsuseta isikute naturaliseerimist.
- * CRC, artikkel 7 lõige 1: Lastel on õigus saada kodakondsus.
- * CRS
- * ICCPR, artikkel 24 lõige 3: Igal lapsel on õigus kodakondsusele.

13.6 Tagasipöördumine päritoluriiki

13.6.1 See on keeruline valdkond ja hea tava elluviimiseks on vaja üksikasjalikke suuniseid. Vanematest eraldatud laps saadetakse tagasi ainult juhul, kui leitakse, et see on tema huvides parim. Kõik muud kaalutlused, näiteks võitlus ebaseadusliku sisserände vastu, peavad olema teisejärgulised.

Kõige parem on, kui perekondade taasühinemine ja lapse tagasipöördumine toimub vaba tahte alusel. Lapsed peavad protsessi kõigil etappidel olema täielikult informeeritud, nende arvamus tuleb ära kuulata ja nende seisukohti arvesse võtta. Olulisteks teguriteks, mida selle protsessi käigus tuleb arvesse võtta, on lapse päritoluriigist eemaloldud aeg ja lapse vanus.

- * CRC, artikkel 3
- * Inimkaubanduse mõistet käsitlev protokoll, artikkel 8: Riigid hõlbustavad inimkaubanduse ohvrite repatrieerimist.
- * Suunised lapspagulaste kaitsmise ja nende eest hoolitsemise kohta, UNHCR 1994, lk 138-144
- * UNHCR suunised, lõiked 9.4 ja 10-12

13.6.2 Enne vanematest eraldatud lapse tagasisaatmist päritoluriiki peavad olema täidetud järgmised nõuded:

- on tehtud põhjalik analüüs lapse koduriiki tagasisaatmine turvalisuse kohta, võttes arvesse tagakiusamise, relvakonflikti kaasamise, vägivalla ja väärkohtlemise ning eksploateerimise ohtu;
- lapse hooldaja ja eestkostja/nõustaja on nõus, et tagasipöördumine on lapse huvides parim;
- on tehtud põhjalik analüüs perekondliku olukorra kohta kodukohariigis. Hädavajalik on uurida lapse perekonna (vanemad või teised pereliikmed) võimet pakkuda piisavat hooldust;
- on tehtud põhjalik analüüs, kas koduriigis on lapsele kättesaadavad toit, eluase, tervishoid, haridus, kutseõpe ja töövõimalused;
- nimetatud uuringud peab tegema professionaalne ja sõltumatu organisatsioon (milleks ei ole asutus ega isik(ud), kes teevad algse otsuse lapse pagulasseisundi või muu taotluse kohta). Uuringud peavad olema läbi viidud erapooletult, poliitiliste eelistusteta ja lapse huvidest lähtuvalt;
- lapse vanemad, sugulased või täiskasvanud hooldaja(d) on nõus lapse saabumisel päritoluriiki võimaldama kohest ja pika-ajalist hooldust. Perekonna seisukohti lapse tagasipöördumise suhtes tuleb välja selgitada ja arvesse võtta;
- kõigis etappides tuleb lapsele võimaldada igakülgselt informatsiooni, küsida tema arvamust, võimaldada asjakohast nõustamist ja toetust ning võtta vastavalt lapse vanusele ja küpsusele arvesse tema seisukohad tagasipöördumise suhtes;
- enne tagasipöördumist aidatakse kaasa kontakti loomisele lapse ja perekonna vahel;
- tagasipöördumisel on lapsel asjakohane saatja;

- pärast tagasipöördumist peavad asjaomased ametivõimud ja asutused teostama lapse heaolu üle tõhusat järelevalvet.

Inimkaubanduse lapsohvreid ei tohi kunagi nende päritoluriiki tagasi saata, ilma et oleks põhjalikult analüüsitud nende perekondlikku tausta ja potentsiaalset kättemaksuohu või ohtu sattuda uuesti inimkaubanduse ohvriks, et tagada lapse tagasipöördumine turvalisse keskkonda.

Vanematest eraldatud lapsi, kes saabusid riiki alaealistena, kuid on saanud 18-aastaseks ja kellel ei võimaldatud vastuvõtjariiki jääda, tuleb kohelda kui haavatavas seisundis isikuid ja neile tuleb anda nõu tingimuste osas, mis on vaja täita edukaks taasintegreerumiseks päritoluriiki.

* 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon, artikkel 32 lõige 1: Riigid ei saada oma territooriumil seaduslikult viibivat pagulast välja.

* 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon, artikkel 33

* CAT, artikkel 3

* CRC, artikkel 3

* CRC, artikkel 5: Riigid austavad vanemate või kaugemate sugulaste õigusi ja kohustusi pakkuda lapsele asjakohaseid juhiseid ja suunamist.

* CRC, artiklid 6, 12, 19, 20, 24, 27, 28, 34, 35, 36, artikkel 37 punkt a, artiklid 38 ja 39

* ECRE seisukoht lapspõgenike kohta, lõiked 33 ja 42

* EL resolutsioon, artikkel 5

* EN soovitus väljasaatmise kohta, lõige 13: Saatjata alaealisi tuleb kohelda vastavalt nende eale ja nad tuleb viivitamata anda alaealiste kohtuniku hoole alla ning neil peab olema võimalik saada sõltumatut juriidilist nõustamist ja seadusjärgne esindus.

* EN soovitus noorte ümberasujate kohta, lõike 7 punkt x

* UNHCR suunised, lõiked 9.4, 9.5, 10.5, 10.12-10.14

* UNHCR-AP, III osa, eesmärk 2 lõige 7: Pidades nõu asjaomaste valitsusvaheliste organisatsioonidega, peavad riigid välja töötama strateegiad, et soodustada rahvusvahelist kaitset mittevajavate isikute tagasisaatmist ja tagasilubamist humaansel viisil ja täielikult austades nende inimõigusi ja inimväärikust, ilma ülemäärast jõudu kasutamata ning võttes laste puhul nõuetekohaselt arvesse nende parimaid huve.

I LISA

SOTSIAALNE TAUST

Vastavalt lõikele C7 peab lapse hooldamise eest vastutav asutus koguma lapse kohta alljärgneva teabe:

1. andmed perekonna (päritoluriigis ja mujal) kohta
2. andmed lapsele oluliste isikute kohta, kes perekonda ei kuulu
3. lapse leidmise/identifitseerimisega seotud asjaolud
4. teave lapse eraldumise kohta perekonnast
5. teave lapse elu kohta enne ja pärast perest eraldumist
6. lapse füüsiline seisund, tervis ja haiguslugu
7. hariduslik taust (üld- ja vabaharidus)
8. hoolduse praegune korraldus
9. lapse soovid ja tulevikuplaanid
10. esialgne hinnang lapse vaimsele ja emotsionaalsele arengule ning küpsusele
11. hinnanguline vanus
(UNHCR suunised, lõige 5.9)

II LISA

RAHVUSVAHELINE JA PIIRKONDLIK ÕIGUS, POLIITIKA JA SUUNISED

1. Laste õiguste ja lastekaitse rahvusvahelised dokumendid

- Alaealiste kaitse 1961. aasta konventsioon
- Rahvusvahelise lapsereõvi tsiviilõiguslike küsimuste 1980. aasta konventsioon
- Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverents
- Vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitlev 1996. aasta Haagi konventsioon
- Lastekaitse ja riikidevahelise lapsendamisega seotud koostöö 1993. aasta Haagi konventsioon
- ILO 1999. aasta lapsele sobimatu töö ja muu talle sobimatu tegevuse viivitamatu keelustamise konventsioon, ILO C182
- Lapse õiguste konventsiooni (CRC) 2000. aasta fakultatiivprotokoll laste kaasamise kohta relvakonfliktidesse
- Lapse õiguste konventsiooni (CRC) 2000. aasta fakultatiivprotokoll laste müümise, lapsprostituutsiooni ja lapsporno kohta
- Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi 1994. aasta oktoobri soovitus lastekaitse ja riikidevahelise lapsendamisega seotud koostöö 1993. aasta Haagi konventsiooni kohaldamise kohta lapspagulastele ja teistele teise riiki ümber asunud lastele
- ÜRO 1989. aasta lapse õiguste konventsioon
- ÜRO eeskirjad vabadusekaotuslikku karistust kandvate noorte kaitseks, 1990
- ÜRO ühtsed miinimumeeskirjad õigusemõistmise kohta noorte üle (Pekingi eeskirjad), 1985

2. Rahvusvaheline õigus

- 1960. aasta konventsioon diskrimineerimise vastu hariduses
- Piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikut alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastane 1984. aasta konventsioon
- 1979. aasta konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta
- 1965. aasta konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta
- Kodakondsusetuse vähendamise 1961. aasta konventsioon
- 1954. aasta kodakondsuseta isikute seisundi konventsioon
- Kõigi võõrtöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse 1990. aasta rahvusvaheline konventsioon
- Kodaniku- ja poliitiliste õiguste 1966. aasta rahvusvaheline pakt (koos fakultatiivprotokolliga)
- Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste 1966. aasta rahvusvaheline pakt
- Genfi 12. augusti 1949. aasta konventsioonide 8. juuni 1977. aasta lisaprotokoll seoses rahvusvaheliste relvakonfliktide ohvrite kaitsega (1. protokoll), artiklid 77 ja 78
- Genfi 12. augusti 1949. aasta konventsioonide 8. juuni 1977. aasta lisaprotokoll seoses siseriiklike relvakonfliktide ohvrite kaitsega (II protokoll), artikkel 4
- Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav maa-, mere- ja õhuteed pidi üle riigipiiri välismaalase ebaseaduslikku toimetamist tõkestav 2000. aasta protokoll
- 1967. aasta pagulasseisundi protokoll
- Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise 2000. aasta protokoll
- Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma 1998. aasta statuut
- Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO 2000. aasta Palermo konventsioon
- ÜRO 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon
- 1948. aasta inimõiguste ülddeklaratsioon

3. Euroopa dokumendid

- Piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikut alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastane 1987. aasta Euroopa konventsioon

- Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse 1950. aasta Euroopa konventsioon (koos protokollidega)
- Laste adopteerimise 24. aprilli 1967. aasta Euroopa konventsioon
- Laste õiguste teostamise 25. jaanuari 1996. aasta Euroopa konventsioon
- Registreerimata abielust sündinud laste õigusliku seisundi 15. oktoobri 1975. aasta Euroopa konventsioon
- Laste eestkoste ja laste eestkoste taastamisega seotud otsuste tunnustamist ja täitmist käsitlev 20. mai 1980. aasta Euroopa konventsioon
- Euroopa 1961. aasta sotsiaalharta

4. Euroopa Liidu õigusaktid varjupaiga ja sisserände kohta

- Euroopa Liidu põhiõiguste harta, detsember 2000
- Nõukogu direktiiv 2001/40/EÜ kolmandate riikide kodanike väljasaatmise otsuste vastastikuse tunnustamise kohta
- Nõukogu 20. juuli 2001. aasta direktiiv 2001/55/EÜ miinimumnõuete kohta ajutise kaitse andmiseks ümberasustatud isikute massilise sissevoolu korral ning meetmete kohta liikmesriikide jõupingutuste tasakaalustamiseks nende isikute vastuvõtmisel ning selle tagajärgede kandmisel
- Nõukogu 27. jaanuari 2003. aasta direktiiv 2003/9/EÜ, millega sätestatakse miinimumnõuded varjupaigataotlejate vastuvõtmisele
- Nõukogu 22. septembri 2003. aasta direktiiv 2003/86/EÜ perekonna taasühinemise õiguse kohta
- Nõukogu 18. veebruari 2003. aasta määrus (EÜ) nr 343/2003, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest (Dublin II)
- Nõukogu 11. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 2725/2000, mis käsitleb sõrmejälgede võrdlemise Eurodac-süsteemi kehtestamist Dublini konventsiooni tõhusa kohaldamise eesmärgil
- Euroopa Komisjoni 2002. aasta mai teatis EL liikmesriikide välispiiride haldamise kohta
- Euroopa 1985. aasta konventsioon kontrolli järk-järgulise eemaldamise kohta ühispiiridelt (Schengeni leping)
- Raamotsus inimkaubanduse vastu võitlemise kohta, september 2002
- Ebaseadusliku sisserände ja inimkaubanduse vastase võitluse plaan, EL Nõukogu, juuni 2002
- Schengeni 1990. aasta rakenduskonventsioon

5. UNHCR suunised ja UNHCR täitevkomitee

- Suunised varjupaika taotlejate saatjata laste käsitlemise poliitika ja menetluste kohta, 1997
- Pagulasseisundi tuvastamise menetluste ja kriteeriumide käsiraamat, 1992
- Suunised lapspagulaste kaitsmise ja nende eest hoolitsemise kohta, 1994
- Pagulaste ümberasumine: vastuvõtmise ja integratsiooni rahvusvaheline käsiraamat, peatükk 3.3: Investeering tulevikku: lastest ja noortest pagulased, 2002
- UNHCR 2002. aasta kaitse tegevuskava
- UNHCR täitevkomitee otsus nr 47 (1987) lapspagulaste kohta
- UNHCR täitevkomitee otsus nr 59 (1989) lapspagulaste kohta
- UNHCR täitevkomitee otsus nr 84 (1997) lastest ja noortest pagulaste kohta
- UNHCR täitevkomitee otsus nr 88 (1999) pagulase perekonna kaitse kohta
- UNHCR suunised pagulasseisundist väljaarvamise kohta, 1996
- Töö saatjata lastega: kogukonnakeskne lähenemine, 1996

6. ÜRO deklaratsioonid, resolutsioonid ja suunised

- Deklaratsioon lastekaitse ja lastehoolekande sotsiaalsete ja õiguslike põhimõtete kohta, eelkõige seoses riigisisese ja riikidevahelise kasuperre paigutamise ja lapsendamise, 1986
- Deklaratsioon inimõiguste kohta üksikisikute puhul, kes ei ole oma elukohariigi kodanikud, 1985
- Deklaratsioon rahvus- või etnilistesse, usu- ja keelevähemustesse kuuluvate inimeste õiguste kohta, 1992
- UNHCHR 20. mai 2002. aasta soovituslikud põhimõtted ja suunised inimõiguste ja inimkaubanduse kohta E/2002/68/1. lisa
- UNHCHR inimõiguste alamkomisjoni resolutsioon 2002/51 naiste ja tüdrukutega kaubitsemise kohta

7. Euroopa Liidu resolutsioonid ja soovitused

- EL Nõukogu 29. novembri 2002. aasta Brüsseli deklaratsioon inimkaubanduse ärahooldmise ja selle vastu võitlemise kohta (JAI 280, SOC 572)
- EL Nõukogu 1992. aasta järeldused riikide kohta, kus üldjuhul puudub tõsine tagakiusamise oht
- EL Nõukogu 2000. aasta septembri järeldused varjupaigataotlejate vastuvõtutingimuste kohta
- Nõukogu 1997. aasta juuni otsus varjupaika käsitlevate õigusaktide rakendamise järelevalve kohta
- EL Nõukogu 1997. aasta veebruari ühismeede (97/154/JSK) inimkaubanduse ja laste seksuaalse eksploateerimise vastu võitlemiseks
- Ühisseisukoht (96/196/JSK), milles nõukogu Euroopa Liidu lepingu artikli K.3 alusel määratles, kuidas ühtlustada pagulaste seisundit käsitleva 28. juuli 1951. aasta Genfi konventsiooni artiklis 1 kasutatud mõiste "pagulane" rakendamist, 4. märts 1996
- EL Nõukogu 1995. aasta septembri resolutsioon ümberasustatud isikute vastuvõtu ja ajutise elamisega seotud kohustuste jagamise kohta
- EL Nõukogu 1992. aasta resolutsioon ühtlustatud lähenemise kohta vastuvõtivate kolmandate riikidega seotud küsimustele
- EL Nõukogu 1992. aasta resolutsioon ilmselgelt alusetute varjupaigataotlejate kohta
- EL Nõukogu 1995. aasta juuni resolutsioon varjupaigamenetluste miinimumtagatiste kohta
- EL Nõukogu 1993. aasta juuni resolutsioon riikide poliitika ühtlustamise kohta perekondade taasühendamise suhtes
- EL Nõukogu 1997. aasta juuni resolutsioon (97/C 221/03) saatjate alaealiste kohta, kes on kolmandate riikide kodanikud

8. Euroopa Nõukogu resolutsioonid ja soovitused

- Ministrite Komitee soovitus nr R (91) 11, mis käsitleb laste ja noorte täiskasvanute seksuaalset eksploateerimist, pornograafiat, prostitutsiooni ning nendega kaubitsemist
- Ministrite Komitee soovitus nr R (2000) 11 seksuaalsele eksploateerimisele suunatud inimkaubanduse vastase võitluse kohta
- Rändeküsimusi käsitletud 7. ministrite konverentsi lõppdeklaratsioon, september 2000
- Parlamentaarse Assamblee soovitus 1237 (1994) varjupaigataotlejate olukorra kohta, kelle varjupaigataotlus on tagasi lükatud
- Parlamentaarse Assamblee soovitus 1309 (1996) varjupaigataotlejaid piiripunktides vastuvõtivate ametiisikute koolituse kohta
- Parlamentaarse Assamblee soovitus 1327 (1997) pagulaste ja varjupaigataotlejate inimõiguste kaitse ja teostamise kohta
- Parlamentaarse Assamblee soovitus 1475 (2000), mis käsitleb varjupaigataotlejate saabumist Euroopa lennujaamadesse
- Parlamentaarse Assamblee soovitus nr 1547 (2000) inimõigustele vastavate ning turvalisust ja inimväarikust järgides teostatavate väljasaatmismenetluste kohta
- Parlamentaarse Assamblee soovitus 1577 (2002), mis käsitleb harta koostamist varjatud rände kohta
- Parlamentaarse Assamblee soovitus 1596 (2003). Noorte ümberasujate olukord Euroopas

9. OSCE dokumendid

- OSCE ministrite nõupidamisel Maastrichtis 2003 vastu võetud inimkaubanduse vastase võitluse tegevuskava

10. Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu seisukohad

- Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu 1996. aasta seisukoht lapspõgenike kohta
- Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu 2002. aasta detsembri seisukoht põgenike integratsiooni kohta Euroopas

III LISA

VIITED

Alljärgnevalt on esitatud viited allikatele alates lapse õiguste konventsioonist ja selle lisaprotokollidest ning pärast seda on nimetatud muud allikad koos kasutatud lühendiga ning lisatud väljavõtte asjaomasest artiklist/lõikest või viide teksti asukohale Internetis.

CRC – ÜRO 1989. aasta lapse õiguste konventsioon

Artikli 2 lõige 1: Osalisriigid tunnustavad käesolevas konventsioonis esitatud õigusi ja tagavad need igale nende jurisdiktsiooni all olevale lapsele ilma igasuguse diskrimineerimiseta, sõltumata lapse või tema vanema või seadusliku hooldaja rassist, nahavärvist, soost, keelest, usust, vaatamata tema poliitilistele või muudele seisukohtadele, kodakondsusele, etnilisele või sotsiaalsele päritolule, varanduslikule seisundile, puudele või sünnipärale või muudele tingimustele.

lõige 2: Osalisriigid võtavad tarvitusele kõik vastavad abinõud, et tagada lapse kaitse igasuguste diskrimineerimis- ja karistusvormide eest tema vanemate, seaduslike hooldajate või perekonnaliikmete seisundi, tegevuse, vaadete või nende tõekspidamiste pärast.

Artikli 3 lõige 1: Igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeametuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse huvid.

Artikli 3 lõige 3: Osalisriigid tagavad, et laste hoolduse või kaitse eest vastutavad asutused, teenistused ja organid vastaksid pädevate ametivõimude kehtestatud normidele, eriti mis puudutab ohutust ja tervishoidu, personali suurust ja sobivust ning ka nende üle toimuva järelevalve kompetentsust.

Artikkel 5: Osalisriigid austavad vanemate, või kus see on kohaldatav vastavalt kohalikele tavadele, ka laiendatud perekonna või kogukonna liikmete, seaduslike hooldajate või teiste lapse eest seaduslikult vastutavate isikute vastutust, õigusi ja kohustusi, et tagada lapsele kohane suunamine ja juhendamine, mis on kooskõlas lapse arenevate võimetega ning käesolevas konventsioonis tunnustatud õigustega.

Artikli 6 lõige 1: Osalisriigid tunnustavad iga lapse sünnipärest õigust elule.

Artikli 7 lõige 1: Laps registreeritakse kohe pärast sündi ning sünnihetkest peale on tal õigus nimele, õigus omandada kodakondsus ja võimaluse piires ka õigus tunda oma vanemaid ja olla nende poolt hooldatud.

Artikli 8 lõige 1: Osalisriigid kohustuvad austama lapse õigust säilitada oma seadusega tunnustatud identiteet, sealhulgas kodakondsus, nimi ja perekondlikud suhted ilma ebaseadusliku vahelesegamiseta.

Artikli 8 lõige 2: Kui laps on ebaseaduslikult ilma jäetud mõnest oma identiteedi elemendist või kõikidest neist elementidest, kindlustavad osalisriigid talle vajaliku abi ja kaitse, et taastada kiiresti tema identsus.

Artikli 9 lõige 3: Osalisriigid austavad ühest või mõlemast vanemast lahutatud lapse õigust säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt mõlema vanemaga, kui see ei ole lapse huvidega vastuolus. 4. Kui selline vanematest lahusolek on tingitud osalisriikide poolt algatatud tegevusest, nagu lapse või ühe või mõlema vanema kinnipidamine, vangistus, pagendus, sundväljasaatmine või surm (kaasa arvatud surmajuhtumid mis tahes põhjusel vabadusekaotuse ajal), teavitab osalisriik nõudmisel vanemaid, lapsi või kui see on sobiv, mõnda muud perekonnaliiget puuduva(te) perekonnaliikme(te) asukohast, kui niisuguse informatsiooni andmine ei kahjusta lapse heaolu. Osalisriigid tagavad, et sellise palve esitamine iseenesest ei põhjusta ebasoovitavaid tagajärgi asjassepuutuva(te)le isiku(te)le.

Artikli 10 lõige 1: Vastavalt artikli 9 lõikes 1 toodud osalisriikide kohustusele peavad osalisriigid lapse või tema vanemate poolt perekonna taasühinemise eesmärgil esitatud avalduse osalisriiki sissesõiduks või sealt väljasõiduks lahendama positiivselt, humaanselt ja kiiresti. Osalisriigid tagavad, et sellise palve esitamine ei põhjusta avaldajatele ja nende perekonnaliikmetele ebasoovitavaid tagajärgi.

Artikli 10 lõige 2: Lapsel, kelle vanemad elavad eri riikides, on õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsesed kontaktid mõlema vanemaga, välja arvatud erijuhtumitel. Sel eesmärgil ja kooskõlas osavõtivate riikide

kohustusega vastavalt artikli 9 lõikele 1 austavad osalisriigid lapse või tema vanemate õigust lahkuda ükskõik millisest riigist, kaasa arvatud oma maalt, ja tagasi pöörduda oma maale. Õigusele lahkuda ükskõik millisest riigist kohaldatakse ainult niisuguseid piiranguid, mis on seadusega ette nähtud ja mis on vajalikud riikliku julgeoleku, avaliku korra (*ordre public*), rahva tervise, kõlbluse või teiste õiguste ja vabaduste kaitseks ning on kooskõlas teiste käesolevas konventsioonis tunnustatud õigustega.

Artikli 12 lõige 1: Osalisriigid tagavad lapsele, kes on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks, õiguse väljendada oma vaateid vabalt kõikides teda puudutavates küsimustes, hinnates lapse vaateid vastavalt tema vanusele ja küpsusele.

Artikli 12 lõige 2: Selleks antakse lapsele võimalus avaldada arvamust, eriti igas teda puudutavas kohtu- ja administratiivmenetluses, vahetult või esindaja või vastava organi vahendusel siseriiklikele protsessinormidele vastavalt.

Artikli 13 lõige 1: Lapsel on sõnavabadus; see sisaldab vabadust riigipiiridest sõltumata suuliselt, kirjalikult või trükkis, kunsti vormis või mõnel muul, lapse enda valitud viisil, taotleda, vastu võtta ja edasi anda informatsiooni ning igasuguseid ideid.

Artikli 13 lõige 2: Selle õiguse kasutamisel võivad kehtida teatud piirangud, kuid ainult niisugused, mis on seadusega ette nähtud ja vajalikud:

a) teiste isikute õiguste või hea maine austamiseks või b) riikliku julgeoleku või avaliku korra (*ordre public*) või rahva tervise või kõlbluse kaitseks.

Artikli 14 lõige 1: Osalisriigid austavad lapse mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadust.

Artikli 14 lõige 2: Osalisriigid austavad vanemate ning vajadusel seaduslike hooldajate õigusi ja kohustusi suunata last talle kuuluvate õiguste rakendamisel lapse arenevate võimete kohaselt.

Artikli 14 lõige 3: Vabadust väljendada oma usku või tõekspidamisi võib allutada vaid sellistele piirangutele, mis on ette nähtud seaduses ja vajalikud riikliku julgeoleku, korra, tervise ja kõlbluse või teiste inimeste põhiõiguste ja -vabaduste kaitseks.

Artikli 15 lõige 1: Osalisriigid tunnustavad lapse õigust moodustada ühinguid ja vabadust rahumeelseteks kogunemisteks.

Artikli 15 lõige 2: Nende õiguste kasutamisel võib teha ainult selliseid seaduses ettenähtud kitsendusi, mis on vajalikud demokraatlikus ühiskonnas riikliku julgeoleku või rahva turvalisuse, avaliku korra (*ordre public*) ja rahva tervise või kõlbluse kaitseks või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.

Artikli 16 lõige 1: Mitte ühegi lapse eraellu, perekonnaellu, kodusse ega kirjavahetusse ei või meelevaldselt ega ebaseaduslikult sekkuda, samuti ei tohi ebaseaduslikult rünnata tema au ja head mainet.

Artikli 16 lõige 2: Lapsel on õigus seaduslikule kaitsele niisuguse vahelesegamise ja rünnakute vastu.

Artikkel 17: Osalisriigid tunnustavad massiteabevahendite tähtsat funktsiooni ja tagavad lapse juurdepääsu mitmekülgele riiklikule ja rahvusvahelisele informatsioonile ja materjalidele, eriti neile, mille eesmärk on lapse sotsiaalse, vaimse ja kõlblise heaolu ning füüsilise ja vaimse tervise areng. Selleks osalisriigid:

a) ergutavad massiteabevahendeid levitama lapsele sotsiaalselt ja kultuuriliselt kasulikku informatsiooni ja materjali kooskõlas artikli 29 vaimuga; b) ergutavad rahvusvahelist koostööd mitmesugustest kultuurilistest, rahvuslikest ja rahvusvahelistest allikatest pärineva informatsiooni ja materjali tootmisel, vahetamisel ja levitamisel; c) ergutavad lasteraamatute väljaandmist ja levitamist; d) ergutavad massiteabevahendeid eriliselt arvestama vähemusrahvuse või põlisrahva hulka kuuluvate laste keelelisi vajadusi; e) ergutavad vastavate põhisuundade arendamist kaitsmaks last tema heaolu kahjustava informatsiooni ja materjali eest, pidades silmas artiklite 13 ja 18 tingimusi.

Artikli 18 lõige 2: Käesolevas konventsioonis esile toodud õiguste tagamiseks ja edendamiseks osutavad osalisriigid vanematele ja seaduslikele hooldajatele kasvatuskohustuste täitmisel asjakohast abi ja kindlustavad lastele mõeldud hooldusasutuste, -institutsioonide ja -teenistuste arengut.

Artikli 19 lõige 1: Osalisriigid rakendavad kõiki seadusandlikke, administratiivseid, sotsiaalseid ja haridusalaseid abinõusid, et kaitsta last igasuguse füüsilise ja vaimse vägivalla, ülekohtu või kuritarvituse, hooletussejätmise, hooletu või julma kohtlemise või ekspluateerimise, kaasa arvatud seksuaalse kuritarvituse eest, kui laps viibib vanema(te), seadusliku hooldaja või seaduslike hooldajate või mõne teise lapse eest hoolitseva isiku hoole all.

Artikli 19 lõige 2: Niisugused kaitseabinõud peaksid hõlmama tõhusaid vahendeid sotsiaalprogrammide ellurakendamiseks, mis tagaksid vajaliku toetuse lapsele ja nendele, kes tema eest hoolitsevad, samuti ka muude eelpool nimetatud lapse väärkohtlemise juhtude vältimise, kindlakstegemise, neist teatamise, nendele osutamise, nende uurimise, käsitlemise ja järelmenetluse ning vajadusel kohtuliku sekkumise.

Artikli 20 lõige 1: Lapsel, kes ajutiselt või alaliselt on ilma jäetud perekondlikust miljööst või kellel tema enese huvides ei ole lubatud jääda sellesse keskkonda, on õigus riigi erilisele kaitsele ja abile.

Artikli 20 lõige 3: Sellise hoolitsuse hulka peab muuhulgas kuuluma kasulapse võtmine, Islami seaduste kafalah, adopteerimine või vajadusel sobivatesse lasteasutustesse paigutamine. Lõpptulemust silmas pidades peab pöörama vajalikku tähelepanu soovitavale lapse üleskasvatamise järjepidevusele ja lapse etnilisele, usulisele, kultuurilisele ja keelelisele päritolule.

Artikkel 21: Osalisriigid, kes tunnustavad ja/või lubavad lapsendamist, peavad kindlustama, et esikohale oleksid seatud lapse huvid. Selleks nad:

a) tagavad, et lapsendamine toimub üksnes pädevate ametivõimude kaudu, kes vastavalt kehtivatele seadustele ja ettenähtud korrale ning kogu asjasse puutuva ja usaldusväärse materjali alusel teevad kindlaks, kas lapsendamine on lubatav, pidades silmas lapse seisundit vanemate, sugulaste ja seaduslike hooldajate suhtes, ja et asjaosalised isikud oleksid nõutaval juhul andnud teadliku nõusoleku lapsendamiseks, olles vajadusel saanud nõuannet; b) tunnustavad, et lapsendamist teise riiki võib pidada lapse hooldamise alternatiivvariandiks juhul, kui last ei saa paigutada kasuvanemate või lapsendajate perekonda või kui tema eest ei ole võimalik vajalikul määral hoolitseda tema kodumaal; c) tagavad, et teise riiki lapsendatava lapse suhtes kohaldatakse samasuguseid kaitseabinõusid ja norme nagu omal maal lapsendamise korral; d) võtavad tarvitusele kõik vastavad abinõud kindlustamaks teise riiki lapsendamise korral, et asjasse puutuvad isikud ei saaks sobimatut materiaalselt kasu; e) soodustavad vajadusel käesolevas artiklis seatud eesmärkide järgimist, sõlmides kahe- ja mitmepoolseid kontakte ja kokkuleppeid ning püüdes nende raames kindlustada, et lapse paigutamist teisele maale teostaksid pädevad ametivõimud või -asutused.

Artikli 22 lõige 1: Osalisriigid võtavad tarvitusele abinõud, et tagada põgeniku staatust taotlevale või põgenikuks peetavale lapsele kooskõlas kehtiva rahvusvahelise või siseriikliku õiguse ja protseduuriga, olenemata sellest, kas temaga on või ei ole kaasas tema vanemad või mõni muu isik, vastav kaitse ja humanitaarabi kehtivate õiguste kohaselt, mis on ära toodud käesolevas konventsioonis ja teistes rahvusvahelistes inimõiguste või humanitaarõiguse alastes dokumentides, millega need riigid on ühinenud.

Artikli 22 lõige 2: Sel eesmärgil pakuvad osalisriigid vastavalt vajadusele kõikvõimalikku koostööd ÜRO ja teiste pädevate riikidevaheliste või valitsusväliste organisatsioonidega, kes teevad Ühinenud Rahvaste Organisatsiooniga koostööd kaitsmaks ja abistamiseks niisugust last ja leidmaks tema vanemaid või teisi perekonnaliikmeid, et saada lapse perekonnaga taasühinemiseks vajalikke andmeid. Kui vanemaid või teisi perekonnaliikmeid ei leita, saab lapsele osaks samasugune kaitse nagu mis tahes lapsele, kes on mingil põhjusel alaliselt või ajutiselt ilma jäänud perekondlikust miljööst, nagu on sätestatud käesolevas konventsioonis.

Artikli 23 lõige 1: Osalisriigid tunnustavad, et vaimse või füüsilise puudega laps peab elama täisväärtuslikku ja rahuldavat elu tingimustes, mis tagavad eneseväärikuse, soodustavad enesekindluse kujunemist ja võimaldavad lapsel ühiskonnas aktiivselt osaleda.

Artikli 23 lõige 2: Osalisriigid tunnustavad puudega lapse õigust erihoolitsustele, ergutavad ja kindlustavad olemasolevate võimaluste kohaselt abi osutamist selleks õigustatud lapsele ja neile, kes vastutavad tema

hooldamise eest, kui on esitatud abisaamise avaldus ning abi vastab lapse seisundile ja lapsevanemate või hooldajate olukorrale.

Artikli 23 lõige 3: Tunnustades puudega lapse erivajadusi, osutatakse lõikes 2 nimetatud abi võimaluse korral tasuta, võttes arvesse vanemate või hooldajate varanduslikku olukorda. Abi andes tuleb kindlustada puudega lapsele tõhus juurdepääs haridusele, väljaõppele, tervise kaitsele, rehabilitatsiooniteenustele, tööalasele ettevalmistusele ja puhkamisvõimalustele niisugusel viisil, et laps saaks võimalikult täielikult osa võtta ühiskondlikust elust ja abi aitaks kaasa tema individuaalsele arengule, kaasa arvatud tema kultuurilisele ja vaimsele arengule.

Artikli 23 lõige 4: Osalisriigid arendavad rahvusvahelise koostöö vaimus kohase informatsiooni vahetamist haiguste vältimise ning puuetega laste arstliku, psühholoogilise ja funktsionaalse ravi kohta, kaas arvatud taastusravi, hariduse ja kutseteeninduse meetodite kohta käiva informatsiooni levitamine ja sellele juurdepääsu tagamine, et võimaldada osalisriikidel parendada oma võimalusi ja oskusi ning avardada kogemusi nendel aladel. Eriti tuleb arvestada arengumaade vajadusi.

Artikli 24 lõige 1: Osalisriigid tunnustavad lapse õigust võimalikult heale tervisele ning ravivahenditele ja tervise taastamisele. Osalisriigid püüavad tagada, et ükski laps ei jääks ilma õigusest niisugustele tervishoiuteenustele.

Artikli 24 lõige 2: Osalisriigid püüdleval selle õiguse täieliku elluviimise poole ning vajadusel võtavad tarvitusele vastavad abinõud, et eriti:

a) vähendada imikute ja laste suremust; b) kindlustada vajalik arstiabi ja tervishoid kõigile lastele, rõhutades esmatasandi tervishoiu arendamise vajadust; c) võidelda haigestumiste ja alatoitluse vastu, kaasa arvatud esmatasandi tervishoiu raames, kasutades muuhulgas ka käepärast tehnoloogiat ja hoolitsedes küllaldase toitva söögi ja puhta joogivee kättesaadavuse eest, arvestades keskkonna saastumise ohuga; d) kindlustada emadele vajalik sünnituseelne ja -järgne arstlik hooldus; e) kindlustada kõikidele ühiskonnakihtidele, eriti lapsevanemaile ja lastele informeeritus, hariduse kättesaadavus ning toetus põhiliste teadmiste rakendamisel, mis puudutavad lapse tervist ja toitmist, rinnaga toitmise eeliseid, hügieeni, keskkonnatingimuste parandamist ning õnnetusjuhtumite vältimist; f) arendada ennetavat tervisekaitset, vanemate suunamist ja perekonna planeerimise alast kasvatust ja teenindamist.

Artikli 24 lõige 3: Osalisriigid rakendavad tõhusaid ja vajalikke abinõusid kaotamaks pärimuslikud tavandid, mis ohustavad laste tervist.

Artikli 24 lõige 4: Osalisriigid kohustuvad soodustama ja innustama rahvusvahelist koostööd eesmärgiga saavutada samm-sammult käesolevas artiklis tunnustatud õiguse täielik elluviimine. Sellega seoses tuleb erilist tähelepanu pöörata arengumaade vajadustele.

Artikkel 25: Osalisriigid tunnustavad, et lapsel, kelle pädevad ametivõimud on hoolduse, kaitse, füüsilise või vaimse tervisehäire ravimise eesmärgil lasteasutusse paigutanud, on õigus perioodilisele talle antava ravi ja sellega kaasnevate tingimuste ülevaatusele.

Artikli 26 lõige 1: Osalisriigid tunnustavad iga lapse õigust sotsiaalsele turvalisusele, kaasa arvatud sotsiaalkindlustus, ja võtavad tarvitusele vajalikud abinõud, et tagada selle õiguse täielik ellurakendamine vastavalt siseriiklikele seadustele.

Artikli 26 lõige 2: Soodustusi tuleb anda lähtuvalt vajadusest, võttes arvesse lapse ja tema hooldamise eest vastutavate isikute majanduslikku olukorda ja tingimusi seoses lapse ülalpidamisega, samuti muid kaalutlusi, mis on olulised lapse poolt või tema nimel lapse huvides tehtud toetuste saamise avaldustes.

Artikli 27 lõige 1: Osalisriigid tunnustavad iga lapse õigust eluasemele, mis vastaks lapse kehalisele, vaimsele, hingelisele, kõlbelisele ja sotsiaalsele arengule.

Artikli 27 lõige 2: Vanema(te) või teiste lapse eest vastutavate isikute esmane kohustus on tagada vastavalt oma võimetele ja rahalistele võimalustele lapse arenguks vajalikud elutingimused.

Artikli 27 lõige 3: Osalisriigid võtavad vastavalt oma riigi tingimustele ja võimalustele tarvitusele asjakohased abinõud vanemate ja teiste lapse eest vastutavate isikute toetamiseks selle õiguse elluviimisel ja vajaduse korral annavad materiaalselt abi ning toetavad programme, eriti toitlustamise, riietamise ja peavarju küsimustes.

Artikli 27 lõige 4: Osalisriigid rakendavad kõiki vastavaid abinõusid, et tagada lapse ülalpidamine tema vanemate või teiste lapse eest materiaalselt vastutust kandvate isikute poolt, seda nii osalisriigis kui ka välismaal. Eriti kui lapse eest materiaalselt vastutav isik ei ela lapsega samas riigis, aitavad osalisriigid kaasa nii ühinemisele rahvusvaheliste kokkulepetega või selliste lepete sõlmimisele kui ka muude kohaste korralduste tegemisele.

Artikli 28 lõige 1: Osalisriigid tunnustavad lapse õigust haridusele. Pidades silmas selle õiguse järjekindlat elluviimist ja lähtudes võrdsete võimaluste printsiibist, nemad omalt poolt:

a) teevad alghariduse kõigile kohustuslikuks ja tasuta kättesaadavaks; b) soodustavad keskkariduse eri vormide arendamist, kaasa arvatud üld- ja kutseharidus, tehes need igale lapsele kättesaadavaks, ning rakendavad selliseid abinõusid, nagu tasuta hariduse juurutamine ja vajaduse korral rahalise abi andmine; c) teevad kõrghariduse kõikide vastavate vahenditega kättesaadavaks kõigile vastavalt nende võimetele; d) teevad hariduse ja erialase ettevalmistamise informatsiooni ja juhendmaterjalid kättesaadavaks kõigile lastele; e) rakendavad meetmeid, mis tagaksid korrapärase koolikohustuse täitmise ja väljalangevuse vähendamise.

Artikli 28 lõige 2: Osalisriigid rakendavad kõiki vajalikke abinõusid, et distsipliin koolis vastaks lapse inimväärikusele ja oleks kooskõlas käesoleva konventsiooniga.

Artikli 28 lõige 3: Osalisriigid arendavad rahvusvahelist koostööd haridusküsimustes ja aitavad sellele kaasa, pidades eelkõige silmas harimatuse ja kirjaoskamatusse likvideerimist kogu maailmas, ning hõlbustavad juurdepääsu teaduslikele ja tehnilistele teadmistele ning tänapäeva õpetamismeetoditele. Sellega seoses tuleb eriti arvestada arengumaade vajadusi.

Artikli 29 lõike 1 punkt c: Osalisriigid on jõudnud kokkuleppele, et lapse haridus on suunatud: austuse kasvatamisele lapse vanemate, tema oma kultuuriidentiteedi, keele ja väärtuste, tema elukohamaa rahvuslike väärtuste, tema sünnimaa vastu ja teiste, tema omast erinevate kultuuride vastu.

Artikkel 30: Riikides, kus eksisteerivad rahvus-, usu või keelevähemused või põlisrahvusest isikud, peab sellise vähemuse hulka kuuluval või põlisrahvusest lapsel olema õigus koos oma kogukonnakaaslastega saada osa oma kultuurist, tunnustada ja viljeleda oma usku ning kasutada oma keelt.

Artikli 31 lõige 1: Osalisriigid tunnustavad lapse õigust puhkusele ja jõudeajale, mida ta saab kasutada mänguks ja meelelahutuslikuks tegevuseks vastavalt eale ning vabaks osavõtuks kultuuri- ja kunstielust.

Artikli 31 lõige 2: Osalisriigid austavad ja arendavad lapse õigust täiel määral osaleda kultuuri- ja kunstielus ning soodustavad vastavate võrdsete võimaluste pakkumist kultuuri-, kunsti-, meelelahutus- ja jõudeajategevuseks.

Artikkel 32: Osalisriigid tunnustavad lapse õigust olla kaitstud majandusliku eksploateerimise eest ja töö eest, mis on ilmselt ohtlik või segab hariduse omandamist või on kahjulik lapse tervisele, kehalisele, vaimsele, hingelisele, kõlbelsele ja sotsiaalsele arengule.

Artikkel 34: Osalisriigid kohustuvad kaitsma last igasuguse seksuaalse eksploateerimise ja seksuaalse ärakasutamise eest. Selleks võtavad osalisriigid tarvitusele vastavad riiklikud, kahe- ja mitmepoolsed abinõud vältimaks: a) lapse ahvatlemist või sundimist osalema ükskõik millises ebaseaduslikus seksuaaltegevuses; b) lapse kasutamist prostituudina või mõnel muul ebaseaduslikul seksuaalsel eesmärgil; c) laste kasutamist pornograafilistes etendustes ja materjalides.

Artikkel 35: Osalisriigid rakendavad kõiki riiklikke, kahe- ja mitmepoolseid abinõusid, et vältida lapseröövi, laste müümist või nendega kaubitsemist mis tahes eesmärgil või vormis.

Artikkel 36: Osalisriigid kaitsevad last kõigi muude lapse heaolu kahjustavate eksploateerimisvormide eest.

Artikli 37 punkt a: Osalisriigid kindlustavad, et ükski laps ei satuks piinamise või mõne muu julma, ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse ohvriks. Alla 18aastasele kuriteo toime pannud isikule ei kohaldata surmanuhtlust ega eluaegset vanglakaristust ilma vabanemisvõimaluseta;

Artikli 37 punkt b: Osalisriigid kindlustavad, et üheltki lapselt ei võeta ebaseaduslikult või meelevaldselt tema vabadust. Lapse vahi alla võtmine, kinnipidamine või vangistamine peab olema kooskõlas seadustega ja seda rakendatakse ainult viimase abinõuna ja võimalikult lühiajaliselt.

Artikkel 38: Osalisriigid kohustuvad austama ja kindlustama, et peetaks kinni relvakonfliktide puhul nende suhtes kohaldatava rahvusvahelise humanitaarõiguse sätetest, mis on olulised lapse seisukohast.

Artikkel 39: Osalisriigid rakendavad vajalikke abinõusid, et kaasa aidata mis tahes viisil hooletusse jäetud, ekspluateerimise, kuritarvitamise, piinamise või muu julmuse, ebainimliku kohtlemise või relvakonflikti ohvriks langenud lapse psühholoogilisele ja kehalisele paranemisele ning ühiskonda tagasipöördumisele. Niisugune paranemine ja reintegratsioon peab toimuma lapse tervise, enesest lugupidamise ja eneseväärikuse taastumist soodustavas keskkonnas.

CRC 1. protokoll – lapse õiguste konventsiooni (CRC) 2000. aasta fakultatiivprotokoll laste müümise, lapsprostitutsiooni ja lapsporno kohta

Artikkel 3 nõuab laste seksuaalse ekspluateerimise ja lastega mis tahes eesmärgil (elundite siirdamine, lapsendamine, prostitutsioon, lapstööjõud) kaubitsemise kriminaalkuriteoks tunnistamist.

Artikli 8 lõige 1: riigid võtavad vastu asjakohased meetmed seksuaalse ekspluateerimise ja inimkaubanduse ohvriks olevate laste huvide kaitseks.

CRC 2. protokoll – lapse õiguste konventsiooni (CRC) 2000. aasta fakultatiivprotokoll laste kaasamise kohta relvakonfliktidesse

Link: <http://www.unhcr.ch/html/menu2/6/protocolchild.htm>

1951. aasta pagulasseisundi konventsioon

Artikkel 31: Riigid ei karista isikuid, kes sisenevad riiki või viibivad riigis ebaseaduslikult, kui nad on saabunud riigist, kus neid kiusati taga, nagu on osutatud artiklis 1, ega määra karistust varjupaigataotlejatele, kes suudavad tõendada, et neil oli ebaseaduslikuks riiki sisenemiseks mõjuv põhjus.

Artikkel 33: Riigid ei saada pagulast tagasi riiki, kus tema elu või vabadus on ohus, nagu on osutatud artiklis 1.

1967. aasta pagulasseisundi protokoll

Link: <http://www.unhcr.ch>

CAT – piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastane 1984. aasta konventsioon

Artikkel 3: Ükski riik ei saada isikut tagasi riiki, kus tal on oht sattuda piinamise ohvriks.

CERD – 1965. aasta rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta

Link: http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/d_icerd.htm

CRS – kodakondsusetuse vähendamise 1961. aasta konventsioon

Link: <http://www.unhcr.md/article/convstateless61.htm>

ECHR – inimõiguste ja põhivabaduste kaitse 1950. aasta Euroopa konventsioon

Artikkel 3: Kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.

Artikkel 4: Kedagi ei tohi pidada orjuses ega sunniviisilisel tööol.

Artikli 8 lõige 1: Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning korrespondentsi saladust.

ECRE seisukoht lapspõgenike kohta – Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu 1996. aasta seisukoht lapspõgenike kohta

Link: <http://www.ecre.org/positions/children.pdf>

ECRE seisukoht integratsiooni kohta – Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu 2002. aasta detsembri seisukoht põgenike integratsiooni kohta Euroopas

Link: <http://www.ecre.org/positions/integ02.pdf>

EN Ministrite Komitee 1991. a soovitus – EN Ministrite Komitee soovitus nr (91) 11, mis käsitleb laste ja noorte täiskasvanute seksuaalset ekspluateerimist, pornograafiat ja prostitutsiooni ning nendega kaubitsemist

Link: <http://cm.coe.int/ta/rec/1991/91r11.htm>

EN Ministrite Komitee 2000. a soovitus – EN Ministrite Komitee soovitus nr (2000) 11 seksuaalsele ekspluateerimisele suunatud inimkaubanduse vastase võitluse kohta

Link: <http://cm.coe.int/ta/rec/2000/2000r11.htm>

EN soovitus ametnike koolituse kohta – Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitus 1309 (1996) varjupaigataotlejaid piiripunktides vastuvõtivate ametiisikute koolituse kohta

Link: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta96/EREC1309.htm>

EN soovitus lennujaamade kohta – Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitus 1475 (2000), mis käsitleb varjupaigataotlejate saabumist Euroopa lennujaamadesse

Link: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA00/EREC1475.htm>

EN soovitus noorte ümberasujate kohta – Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitus 1596 (2003). Noorte ümberasujate olukord Euroopas

Link: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta03/EREC1596.htm>

EL Nõukogu 2003. aasta mai Brüsseli deklaratsioon inimkaubanduse ärahoidmise ja selle vastu võitlemise kohta

Link: http://europa.eu.int/eur-lex/en/dat/2003/c_137/c_13720030612en00010009.pdf

EL Nõukogu 1992. aasta järeldused riikide kohta, kus üldjuhul puudub tõsine tagakiusamise oht

Link puudub

EL Nõukogu 24. veebruari 1997. aasta ühismeede inimkaubanduse ja laste seksuaalse ekspluateerimise vastu võitlemiseks

Link: http://ue.eu.int/ejn/data/vol_b/5_actions_communes/coopera_judiciaire/1-063-04031997-2-6-en.html

EL Nõukogu 1996. aasta märtsi ühisseisukoht pagulase mõiste määratluse ühtlustatud kohaldamise kohta

Link:

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31996F0196&model=guichett

EL Nõukogu 1992. aasta resolutsioon ühtlustatud lähenemise kohta vastuvõtivate kolmandate riikidega seotud küsimustele – link puudub

EL Nõukogu 1992. aasta resolutsioon ilmselgelt alusetute varjupaigataotluste kohta

Link puudub

EL Nõukogu 3. juuni 1993. aasta resolutsioon riikide poliitika ühtlustamise kohta perekondade taasühendamise suhtes

Link puudub

EL resolutsioon – EL Nõukogu 1997. aasta juuni resolutsioon (97/C 221/03) saatjate alaealiste kohta, kes on kolmandate riikide kodanikud

Artikli 2 lõige 3: Saatjata alaealine, kes vastavalt siseriiklikele normidele peab jääma riigi piirile, kuni tehakse otsus tema lubamise kohta riigi territooriumile või tagasisaatmise kohta, peab saama kogu materiaalse abi ja hoolitsuse, mis on vajalik tema põhivajaduste rahuldamiseks, nagu toit, eakohane majutus, hügieenivõimalused ja meditsiiniline abi.

Artikli 3 lõige 1: Liikmesriigid peavad püüdma teha alaealise isiku ning samuti asjaolu, et ta on saatjata, kindlaks võimalikult lühikese aja jooksul pärast saabumist. Teavet alaealise isiku ja olukorra kohta on võimalik saada mitmesugusel viisil, eelkõige asjakohase küsitluse abil, mis tuleb läbi viia nüüpea kui võimalik ning tema eaga arvestaval viisil.

Saadud teave tuleb tõhusalt dokumenteerida. Teabe taotlemisel, vastuvõtmisel ja saadud teabe edastamisel ja säilitamisel tuleb rakendada erilist hoolt ja konfidentsiaalsust, et kaitsta nii alaealist kui ka tema pereliikmeid. See esialgne teave võiks eelkõige selgitada alaealise ja tema perekonna taasühendamise väljavaateid päritoluriigis või kolmandas riigis.

Artikli 3 lõige 2: Olenemata nende õiguslikust seisundist peab saatjata alaealistel olema õigus vajalikule kaitsele ja põhihooldusele vastavalt siseriiklikule õigusele.

Artikli 3 lõige 3: Silmas pidades perekonna taasühendamise võimalust, peavad liikmesriigid püüdma üles otsida saatjata alaealise pereliikmed või selgitada välja nende elukoht olenemata nende õiguslikust seisundist ja ilma mis tahes elamisloataotluse suhtes eelnevat seisukohta võtmata.

Saatjata alaealisi tuleb nende pereliikmete otsimisel julgustada ning abistada ka ühenduse võtmisel Rahvusvahelise Punase Risti Komiteega, siseriiklike Punase Risti organisatsioonidega või muude organisatsioonidega. Eelkõige varjupaigataotlejate korral tuleb lepingute sõlmimisel seoses pereliikmete otsingutega alati nõuetekohaselt järgida konfidentsiaalsuspõhimõtet, et kaitsta alaealist ja tema pereliikmeid.

Artikli 3 lõiked 4 ja 5: Käesoleva resolutsiooni kohaldamisel peavad liikmesriigid võimalikult kiiresti võimaldama alaealisele nõutava seadusliku esinduse: a) seadusliku eestkostja näol või b) esinduse alaealiste hooldamise ja heaolu eest vastutava (riikliku) organisatsiooni kaudu või c) muu asjakohase esinduse. Kui alaealisele on eestkostja määratud, peab ta tagama alaealise vajaduste (näiteks õiguslike, sotsiaalsete, meditsiiniliste või psühholoogiliste) nõuetekohase täitmise vastavalt siseriiklikule õigusele.

Artikli 3 lõige 6: Kui võib eeldada, et saatjata kooliealine alaealine jääb liikmesriiki pikemaks ajaks, peab tal olema juurdepääs üldharidusasutustele liikmesriigi kodanikega samadel alustel või tuleb talle alternatiivina võimaldada astuda asjakohasesse spetsiaalsesse haridusasutusse.

Artikli 3 lõige 7: Saatjata alaealised peavad saama asjakohast ravi, mis rahuldab nende esmased vajadused. Alaealistele, kes on kannatanud mis tahes viisil hooletussejätmise, ekspluaterimise, väärkohtlemise, piinamise või muul julmal, ebainimlikul või inimväärikust alandaval viisil kohtlemise või karistamise või relvakonfliktide läbi, tuleb osutada meditsiinilist või muud eriabi.

Artikli 4 lõige 1: Igal saatjata alaealisel peab olema õigus varjupaika taotleda. Liikmesriigid võivad jätta endale siiski õiguse nõuda, et alaealine, kes ei ole veel jõudnud teatavasse ikka, mille määrab kindlaks asjaomane liikmesriik, ei saa taotleda varjupaika enne, kui tal on olemas seaduslik eestkostja, selleks spetsiaalselt määratud täiskasvanud esindaja või asutus, kes teda abistab.

Artikli 4 lõige 2: Võttes arvesse alaealiste spetsiifilisi vajadusi ja nende haavatavat olukorda, peavad liikmesriigid käsitlema saatjata alaealiste varjupaigataotlusi kiireloomulistena.

Artikli 4 lõige 3: a) Üldjuhul peab saatjata varjupaigataotleja, kes väidab, et ta on alaealine, tõendama oma vanust. b) Kui sellised tõendid puuduvad ja püsib tõsine kahtlus, võivad liikmesriigid viia läbi varjupaigataotleja ea hindamise. Ea hindamine tuleb läbi viia objektiivselt. Sellisel eesmärgil võivad liikmesriigid alaealise, selleks spetsiaalselt määratud täiskasvanust esindaja või asutuse nõusolekul lasta vastava väljaõppega meditsiinitöötajatel teha arstliku eamääramistesti.

Artikli 4 lõige 4: Liikmesriigid peavad saatjata alaealised varjupaigamenetluse ajaks tavaliselt paigutama a) kokku täiskasvanud sugulastega, b) kasuperekonnaga, c) vastuvõtukeskustesse, kus on alaealiste jaoks loodud eritingimused või d) muudesse alaealiste jaoks sobivate tingimustega majutuspaikadesse, näiteks niisugustesse, kus nad elavad iseseisvalt, kuid saavad asjakohast abi. Liikmesriigid võivad vähemalt 16-aastased alaealised paigutada täiskasvanud varjupaigataotlejate vastuvõtukeskustesse.

Artikli 4 lõige 5: a) Seoses varjupaigataotlusega läbiviidaval küsitlusel võib saatjata alaealisega kaasas olla tema seaduslik eestkostja, selleks spetsiaalselt määratud täiskasvanud esindaja või asutus, täiskasvanud sugulane või õigusnõustaja. b) Küsitluse peavad läbi viima selleks vajalikku kogemust või väljaõpet omavad ametnikud. Saatjata alaealisi varjupaigataotlejaid küsitlevate ametnike asjakohase koolituse olulisusele tuleb pöörata piisavat tähelepanu.

Artikli 4 lõige 6: Saatjata alaealise varjupaigataotluse läbivaatamisel tuleb lisaks objektiivsetele asjaoludele arvesse võtta tema vanust, küpsust ja vaimset arengut ning asjaolu, et tema teadmised olukorrast päritoluriigis võivad olla piiratud.

Artikli 4 lõige 7: Niipea kui saatjata alaealisele on antud pagulase staatus või muul alusel alalise elamise õigus riigis, tuleb leida pikaajaline lahendus tema majutamiseks.

Artikkel 5: Kui alaealisel ei võimaldata pikendada oma viibimisaega riigis, võib asjaomane liikmesriik alaealise tagasi saata tema päritoluriiki või kolmandasse riiki, mis on tema vastuvõtmiseks valmis, ainult juhul, kui sinna saabumisel on olemas juurdepääs asjakohastele vastuvõtu- ja hooldusasutustele vastavalt alaealise vajadustele, pidades silmas tema vanust ja iseseisvuse astet. Seda võivad pakkuda vanemad või teised täiskasvanud, kes on võimelised lapse eest hoolitsema, riigiasutused või valitsusvälised asutused.

Artikli 5 lõige 2: Seni, kuni tagasipöördumine nendel tingimustel pole võimalik, peavad liikmesriigid üldjuhul võimaldama alaealisel jääda oma territooriumile.

Artikli 5 lõike 3 punktid a, c ja d: Liikmesriikide pädevad ametivõimud peavad alaealise tagasipöördumist silmas pidades tegema koostööd: a) saatjata alaealise kokkuviiemisel perekonnaga tema perekonna teiste liikmetega kas alaealise päritoluriigis või riigis, kus viibivad kõnealused pereliikmed; c) rahvusvaheliste organisatsioonidega nagu UNHCR või UNICEF, millel on juba aktiivne roll valitsuste nõustamisel saatjata alaealiste, eelkõige varjupaigataotlejatega ümberkäimise kohta; d) vajadusel valitsusväliste organisatsioonidega, et tagada vastuvõtu- ja hooldusasutuste kättesaadavus riigis, kuhu alaealine tagasi saadetakse.

EL resolutsioon miinimumtagatiste kohta – EL Nõukogu 1995. aasta juuni resolutsioon varjupaigamenetluste miinimumtagatiste kohta

Lõige 1: Varjupaigamenetlusi kohaldatakse täielikus kooskõlas Genfi 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooni, New Yorgi 1967. aasta pagulasseisundi protokolliga ja muude rahvusvahelise õiguse kohaste kohustustega, mis on seotud pagulaste ja inimõigustega. Eelkõige peavad menetlused täielikult vastama 1951. aasta konventsiooni artiklile 1 pagulase mõiste kohta, artiklile 33 „non-refoulement” (tagasisaatmise lubamatuse) põhimõtte kohta ja artiklile 35, mis käsitleb koostööd ÜRO Pagulaste Ülemkomissari ametiga, sealhulgas tema abistamist konventsiooni kohaldamise järelevalvel.

Lõige 26: Tuleb vastu võtta õigusnormid, mille kohaselt varjupaika taotlevat saatjata alaealist, kes ise ei ole siseriikliku õiguse kohaselt teovõimeline, peab esindama selleks spetsiaalselt määratud täiskasvanu või asutus. Küsitluse ajal võivad saatjata alaealisega kaasas olla kõnealune täiskasvanu või kõnealuse asutuse esindajad. Nende isikute juuresolek on nõutav lapse huvide kaitsmiseks.

Lõige 27: Saatjata alaealise varjupaigataotluse läbivaatamisel võetakse arvesse tema vaimset arengut ja küpsust.

Haagi 1993. aasta konventsioon – lastekaitse ja riikidevahelise lapsendamise seotud koostöö 1993. aasta Haagi konventsioon ja kaasnev soovitus konventsiooni kohaldamiseks lapspagulastele

Link: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu33e.html>

Haagi 1996. aasta konventsioon – vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitlev 1996. aasta Haagi konventsioon

Link: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu34e.html>

Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi 1994. aasta oktoobri soovitus lastekaitse ja riikidevahelise lapsendamise seotud koostöö 1993. aasta Haagi konventsiooni kohaldamise kohta lastepagulastele ja teistele teise riiki ümber asunud lastele

Link: <http://www.hcch.net/e/conventions/annexa33e.html>

ICCPR – kodaniku- ja poliitiliste õiguste 1966. aasta rahvusvaheline pakt (koos fakultatiivprotokolliga)

Artikkel 8: Kedagi ei tohi pidada orjuses ega sundida kohustuslikule tööle.

Artikkel 19: Igal inimesel on õigus takistamatult oma veendumustest kinni pidada. Igal inimesel on õigus sõnavabadusele.

Artikli 23 lõige 1: Perekonnal on õigus riigipoolsele kaitsele.

Artikli 24 lõige 1: Igal lapsel on ilma mis tahes diskrimineerimiseta õigus saada oma perekonnalt, ühiskonnalt ja riigilt kaitset, mis on talle kui alaealisele vajalik.

ICESCR – majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste 1966. aasta rahvusvaheline pakt

Artikli 10 lõige 3: Spetsiaalseid kaitsemeetmeid tuleb laste kasuks rakendada ilma diskrimineerimiseta ning lapsi tuleb kaitsta majandusliku ja sotsiaalse ekspluaterimise eest.

ICRMW – kõigi võõrtöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse 1990. aasta rahvusvaheline konventsioon

Artikli 44 lõige 1: Riigid võtavad meetmed võõrtöölise perekondade ühtsuse kaitse tagamiseks.

ILO C182 – ILO 1999. aasta lapsele sobimatu töö ja muu talle sobimatu tegevuse viivitamatu keelustamise konventsioon, ILO C182

Artikkel 3: Lastele sobimatu töö määratlus hõlmab laste müümist ja lastega kaubitsemist.

Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav maa-, mere- ja õhuteed pidi üle riigipiiri välismaalase ebaseaduslikku toimetamist tõkestav 2000. aasta protokoll

Artikli 19 lõige 2: Käesolevas protokollis sätestatud meetmeid tõlgendatakse ja rakendatakse viisil, mis välistab isiku diskrimineerimise selle alusel, et ta on kõnealuse protokollis artiklis 6 nimetatud tegevuse ohver. Kõnealuste meetmete tõlgendamine ja rakendamine on kooskõlas mittediskrimineerimise rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetega.

Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise 2000. aasta protokoll

Artikkel 7: Iga osalisriik kaalub asjaomastel juhtudel inimkaubanduse ohvritel ajutiselt või alaliselt oma territooriumile jäämise lubamist.

Artikli 14 lõige 2: Käesolevas protokollis sätestatud meetmeid tõlgendatakse ja rakendatakse viisil, mis välistab isiku diskrimineerimise selle alusel, et ta on inimkaubanduse ohver. Kõnealuste meetmete tõlgendamine ja rakendamine on kooskõlas mittediskrimineerimise rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetega.

Suunised lastepagulaste kaitsmise ja nende eest hoolitsemise kohta, UNHCR 1994

Link: <http://www.separated-children-europe-programme.org/Global/framed.asp?source=Documents/Eng/Legislation/RefugeeChildren.pdf>

UNHCR-AP – UNHCR 2002. aasta kaitse tegevuskava

III osa, eesmärgi 1 lõige 9: Riigid, ÜRO Pagulaste Ülemkomissar, valitsusvälised organisatsioonid ja teised partnerid peavad tegelema vanematest eraldatud laste vajaduste rahuldamisega, sealhulgas nende ajutise paigutamisega kasuperedesse või riiklike või mitteriiklike eestkostjate määramisega ja selliste lahenduste järelevalvega ning riigid peavad otsima asjakohaseid alternatiive varjupaigataotlejate ja pagulaste kinnipidamisele ja hoiduma üldjuhul laste kinnipidamisest.

III osa, eesmärgi 6 lõige 2: Riigid, ÜRO Pagulaste Ülemkomissar ja partnerid peavad kehtestama meetmed, mis tagavad, et lapspagulased osalevad võrdväärsel alustel nii otsuste tegemisel pagulaselu kõigis valdkondades kui ka selliste otsuste rakendamisel ning riigid peavad panustama pagulaste alg- ja keskhariduse tähtsusele.

UNHCR suunised – UNHCR 1997. aasta suunised varjupaika taotlevate saatjata laste käsitlemise poliitika ja menetluste kohta

Link: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIA&id=3d4f91cf4&page=publ>

UNHCR käsiraamat – UNHCR 1992. aasta käsiraamat pagulasseisundi tuvastamise menetluste ja kriteeriumide kohta

Link: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIA&id=3d58e13b4&page=publ>

ÜRO inimõigusi ja inimkaubandust käsitlevad suunised – UNHCHR 20. mai 2002. aasta soovituslikud põhimõtted ja suunised inimõiguste ja inimkaubanduse kohta E/2002/68/1. lisa

Link: [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument)

ÜRO eeskirjad vabadusekaotuslikku karistust kandvate noorte kaitseks, 1990

Link: <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r113.htm>